

Kapital banaka kao zaštita od rizika

Grgić, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:457405>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

KATARINA GRGIĆ

KAPITAL BANAKA KAO ZAŠTITA OD RIZIKA

Diplomski rad

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

KATARINA GRGIĆ

Kapital banaka kao zaštita od rizika

Diplomski rad

JMBAG: 0303064860, redovita studentica

Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Upravljanje rizicima

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Financije

Mentor: prof. dr. sc. Manuel Benazić

Pula, rujan 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Katarina Grgić, kandidat za magistar poslovne ekonomije, smjera Financijski management ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Katarina Grgić

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Katarina Grgić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom "KAPITAL BANAKA KAO ZAŠTITA OD RIZIKA" koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Katarina Grgić

Sadržaj

1. UVOD	1
2. POJAM BANKARSTVA I POSLOVI BANAKA	3
2.1. Vrste banaka	3
2.2. Bankarski poslovi	6
2.2.1. Neutralni bankarski poslovi	6
2.2.2. Pasivni bankarski poslovi	8
2.2.3. Aktivni bankarski poslovi	9
2.2.4. Vlastiti bankarski poslovi	10
3. RIZICI U BANKARSTVU	12
3.1. Utjecaj rizika na poslovanje banaka	12
3.2. Sustav upravljanja rizicima u bankama	16
3.2.1. Upravljanje kreditnim rizikom	17
3.2.2. Upravljanje rizikom likvidnosti	19
3.2.3. Upravljanje tržišnim rizicima.....	21
3.2.4. Upravljanje operativnim rizicima.....	23
4. KAPITAL BANAKA	25
4.1. Kapital i definicija kapitala u bankama.....	25
4.1.2. Adekvatnost kapitala	28
4.2. Regulatorni zahtjevi za kapitalom.....	32
4.2.1. Baselski sporazumi	33
4.2.2. Uredba o kapitalnim zahtjevima – CRR	42
4.2.3. Direktiva o kapitalnim zahtjevima – CRD	43
4.3. Kapital kao zaštita od rizika	43
4.3.1. Zaštitni sloj za očuvanje kapitala.....	44
4.3.2. Protuciklički kapital.....	44
4.3.3. Zaštitni sloj za sistemski rizik	45

4.3.4. Zaštitni sloj za globalne (GSV) i ostale sistemski važne (OSV) institucije	45
5. KAPITALIZIRANOST HRVATSKIH KREDITNIH INSTITUCIJA	47
5.1. Struktura kapitalnog zahtjeva hrvatskih banaka	47
5.2. Pokazatelji kapitaliziranosti hrvatskih kreditnih institucija	49
6. ZAKLJUČAK	62
Literatura	64
Popis slika	69
Popis tablica	70
Popis grafikona	71
SAŽETAK	72
SUMMARY	73

1. UVOD

Bankarstvo kao djelatnost veže se uz pojavu novca kao sredstva plaćanja no smatra se kako su se prve banke i bankarski poslovi pojavili prije samog novca, tada su sredstva koja su se prikupljala bila su u obliku zlata, plemenitih metala, dragog kamenja, žita i slično. Pojavom novca započinje i složeniji razvoj bankarstva te opširniji obuhvat poslova. Kroz povijest se poslovanje banaka mijenjalo sukladno razvojem društva, suvremenog načina života te suvremenih tehnologija. Kako su se mijenjale želje, potrebe i mogućnosti pojedinaca i poslovnih subjekata, tako su se banke morale prilagođavati napretkom i razvojem proizvoda i usluga koje pružaju.

Danas banke predstavljaju jedne od najznačajnijih financijskih institucija na tržištu, kako za pojedince i kućanstva tako i za poslovne subjekte i druge institucije. Najvažnija uloga banaka ogleda se u prijenosu sredstava od subjekata koji imaju višak sredstava odnosno suficitarnih subjekata do onih koji imaju manjak sredstava odnosno deficitarnih subjekata. Suficitarni subjekti u banku polažu svoje viškove koji su za banku depoziti na temelju kojih banka izdaje sredstva deficitarnim subjektima odnosno kredite uz naplatu kamate kao cijene za posudbu novca.

Kapital je jedna od najbitnijih kategorija u strukturi banke jer određuje kreditnu sposobnost banke, a njegove su uloge višestruke. Najvažnija uloga mu je zaštita poslovanja banke od rizika i potencijalnih gubitaka koji mogu dovesti do poremećaja u poslovanju same banke, ali i na cjelokupnom financijskom tržištu. Kako bi se osigurala stabilnost financijskog tržišta, kapital banaka je reguliran određenim zahtjevima, sporazumima i pravilnicima.

U ovom diplomskom radu stavlja se naglasak na kapital banke i njegovu ulogu u zaštiti poslovanja banke od rizika. Svrha ovog diplomskog rada je istaknuti značaj bankovnog kapitala kao sredstva za zaštitu poslovanja od rizika, potencijalne nelikvidnosti i gubitaka. Također, cilj rada jest odrediti kapitalne zahtjeve banaka te analizirati zadovoljavaju li hrvatske banke postavljene zahtjeve odnosno jesu li banke dovoljno kapitalizirane.

Rad se sastoji od uvoda i zaključka te četiri ključna poglavlja u kojima je detaljno razrađena tema. U prvom poglavlju pojmovno je određeno bankarstvo, što su banke

kao financijske institucije te kojim se poslovima bave odnosno vrste poslova koje banke obavljaju na tržištu.

U drugom poglavlju naglasak je na rizicima u bankarstvu. Prvi dio razrađuje pojam rizika, vrste rizika koje se javljaju u bankarstvu te kako ti rizici utječu na poslovanje banaka. Drugi dio poglavlja razrađuje sustav upravljanja rizicima u bankama te način kontrole i izvješćivanja o rizicima.

Treće poglavlje stavlja fokus na kapital banke što je i suština ovog rada. U poglavlju je određena definicija kapital i vrste bankovnog kapitala, značaj kapitala za banku, regulatorni zahtjevi za kapitalom banaka te značaj kapitala kao način obrane od rizika. U zadnjem poglavlju analizirana je kapitaliziranost hrvatskih banaka, struktura kapitalnog zahtjeva te pokazatelji kapitaliziranosti hrvatskih banaka.

Pri izradi su korištene metode indukcije, komparacije, deskripcije, analize i sinteze.

2. POJAM BANKARSTVA I POSLOVI BANAKA

Ne postoji jedinstvena definicija banke, najjednostavnije rečeno banka je „*institucija koja se bavi prikupljanjem sredstava, plasiranjem sredstava te pružanjem financijskih usluga.*“¹

Banka je zapravo kreditna institucija te je stoga u Hrvatskoj pojmovno određena Zakonom o kreditnim institucijama. Prema tome banke odnosno kreditne institucije su „*institucije kojima je Hrvatska narodna banka izdala odobrenje za rad u skladu sa Zakonom o kreditnim institucijama, a čija je djelatnost primanje depozita ili ostalih povratnih sredstava od javnosti te odobravanje kredita za vlastiti račun.*“²

Banke prikupljaju sredstva od onih koji imaju višak sredstava, suficitarnih subjekata, te ta sredstva usmjeravaju prema onima koji imaju manjak sredstava, deficitarnim subjektima. Prema tome funkcije banke možemo podijeliti na dvije glavne funkcije, a to su depozitna i kreditna funkcija. Depozitna funkcija predstavlja prikupljanje sredstava od suficitarnih subjekata u obliku depozita koji za banku predstavljaju obveze. Banka raspolaže primljenim depozitima na način da ih plasira na tržište u obliku kredita što predstavlja kreditnu funkciju. Upravo ova uloga posrednika između onih koji polažu depozite, depozitara, i onih koji koriste kredite, dužnika, jest najvažnija uloga banke na financijskom tržištu.³

2.1. Vrste banaka

Postoje različite vrste banaka, no u Hrvatskoj sve moraju biti osnovane kao dionička društva. Prema potrebama klijenata, ekonomskim karakteristikama, političkom okruženju i povijesnim okolnostima mogu se razlikovati slijedeće vrste banaka: ⁴

- univerzalne banke,
- komercijalne i investicijska banke,

¹ M. Gregurek i N. Vidaković, *Bankarsko poslovanje*, Zagreb, EFFECTUS, 2018., str. 9.

² Hrvatska narodna banka, *Kreditne institucije*, 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije> (pristupljeno: 10.05.2021.)

³ M. Gregurek i N. Vidaković, op. cit., str. 10.

⁴ ibidem, str. 516.

- trgovačke banke,
- štedne banke, štedionice i kreditne unije,
- bankarske holding kompanije,
- financijski konglomerati.

Univerzalne banke su banke koje pružaju široku paletu usluga uključujući usluge tradicionalnog bankarstva, osiguranja, savjetovanja, investicijske usluge te usluge vezane uz tržište kapitala. Upravo zbog raspona usluga koje pružaju, mnogi smatraju kako je poslovanje ovih banaka rizičnije zbog nedostatka specijalizacije za pružanje određene vrste usluga. S druge strane, prednost je velika mogućnost diverzifikacije rizika uslijed negativnih kretanja na tržištu. Nakon financijske krize u SAD-u 1930-ih poznate i kao Velika depresija, univerzalne banke su Zakonskom regulativom razdvojene na dvije nove vrste banaka, komercijalne i investicijske banke.⁵

Komercijalne banke još se nazivaju i poslovne banke, a glavna svrha ove vrsta banaka jest kratkoročno kreditiranje proizvodnje te prometa. Temeljni izvori sredstava banke su kratkoročni depoziti odnosno sredstva na računima građana i poslovnih subjekata. Također se razlikuju i razvojne banke koje se većinski bave dugoročnim kreditiranjem gospodarskih subjekata, a sredstva prikupljaju iz dugoročnih štednji.⁶

Investicijske banke jesu banke koje obavljaju usluge vezane uz emisiju vrijednosnih papira za gospodarske subjekte, pružaju usluge profesionalnog savjetovanja, prikupljaju sredstva na tržištu kapitala te trguju vrijednosnim papirima i financijskim derivatima te sudjeluju u poslovima preuzimanja i spajanja poduzeća.⁷

Trgovačke banke su banke visoko specijalizirane ciljane djelatnosti isključivo za rad sa trgovačkim društvima, no kako je dolazilo do sve većeg razvoja financijskog poslovanja tako su i trgovačke banke širile svoje poslovanje. Došlo je do isprepletanja poslovanja trgovačkih i investicijskih banaka jer su trgovačke banke počele nuditi usluge investiranja i time zapravo mijenjale svoju ulogu na tržištu. Upravo zbog toga u modernom bankarstvu pojam trgovačkih banaka gotovo i ne postoji.⁸

⁵ ibidem, str. 518.-520.

⁶ Z. Lešić i M. Gregurek, *Financijske institucije i tržišta*, Zaprešić, Visoka škola za poslovanje i upravljanje "Baltazar Adam Krčelić" Zaprešić, 2014., str. 23-24.

⁷ P. S. Rose i S. C. Hudgins, *Upravljanje bankama i financijske usluge*, Zagreb, MATE, 2015., str. 7.

⁸ M. Gregurek i N. Vidaković, op. cit., str. 526.-527.

Nadalje se razlikuju štedionice, štedne banke te kreditne unije. Štedionice i štedne banke predstavljaju banke koje uglavnom pružaju usluge prikupljanja depozita i plasiranja kredita pojedincima te malim i srednjim poduzetnicima. Glavna svrha štedionica je poticanje i ohrabivanje štednje od strane malih štediša, a glavni izvor sredstava predstavljaju kratkoročni depoziti po tekućim i žiro računima koji se prvenstveno koriste za kreditiranje građana. S druge strane, štedne banke nude usluge izdavanja garancija i jamstva, kreditiranja, trgovanja prenosivim vrijednosnim papirima, obavljanje usluga platnog prometa, ugovaranje polica osiguranja, posredovanje na tržištu novca i iznajmljivanje sefova.⁹

Kreditne unije nastaju financijskim udruživanjem građana, institucija ili sektora poslovanja s ciljem pružanja financijskih usluga za taj specifičan sektor. Kreditne unije mogu obavljati poslove prikupljanja depozita i plasiranja kredita u domaćoj valuti, mjenjačke poslove, pružanje novčane pomoći te davanje jamstva za članove unije. Sve usluge odnose se isključivo za klijente koji su članovi unije zbog čega često izdaju kredite koji su povoljniji nego kod drugih banaka koje imaju širi obuhvat klijenata.¹⁰

U ostale vrste banaka spadaju bankarske holding kompanije i financijski konglomerati. Bankarske holding kompanije su zapravo poduzeća koja unutar svojeg portfelja imaju 25% dionica s pravom glasa u najmanje dvije banke, što znači da su one zapravo jedinstvene kompanije koje u svom vlasništvu imaju više različitih banaka koje najčešće imaju različite karakteristike. Financijski konglomerat definiran je kao „kompanija koja se bavi s barem dvjema od pet financijskih aktivnosti:

- *posredništvom/novčanim transakcijama,*
- *osiguranjem,*
- *vrijednosnicama/korporativnim financijama,*
- *menadžmentom fondova,*
- *savjetovanjem za ili prodaja investicijskih proizvoda.*¹¹

Ovakav razvoj i podjela banaka zapravo je odraz razvoja društva te njihov razvoj nije završio. Pojavom Interneta i globalizacije dolazi do razvoja i širenja palete bankarskih usluga, kao što su mobilno i Internet bankarstvo, čime banke sve više povećavaju

⁹ Z. Lešić i M. Gregurek, op. cit., str. 53.-56.

¹⁰ ibidem, str. 57.

¹¹ M. Gregurek i N. Vidaković, op. cit., str. 531.

opseg svog poslovanja prema uslugama koje su izvan njihovih okvira. Prema tome je vidljivo da danas dolazi do obrnutog procesa gdje se banke žele specijalizirati za što veći broj usluga kako bi mogle obuhvaćati i veći broj klijenata.¹²

Prema Zakonu o kreditnim institucijama, u Hrvatskoj kreditne institucije obuhvaćaju:¹³

- banke,
- štedne banke,
- stambene štedionice.

2.2. Bankarski poslovi

Bankarski poslovi dijele se u četiri temeljne kategorije:¹⁴

- neutralni bankarski poslovi,
- pasivni bankarski poslovi,
- aktivni bankarski poslovi,
- vlastiti bankarski poslovi.

U nastavku slijedi opis navedenih vrsta bankarskih poslova.

2.2.1. Neutralni bankarski poslovi

Neutralni bankarski poslovi zapravo predstavljaju posredničke poslove, a obuhvaćaju:¹⁵

1. posredovanje u platnom prometu,
2. otvaranje akreditiva, izdavanje kreditnih pisama i ostalih instrumenata,
3. čuvanje i upravljanje depozitima,
4. brokerske i mjenjačke poslove,

¹² ibidem, str. 533.

¹³ Zakon o kreditnim institucijama, čl. 5., Narodne Novine, br. 159/13, 19/15, 102/, 15/18, 70/19,47/20,146/20, dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/195/Zakon-o-kreditnim-institucijama> (pristupljeno: 7.9.2021.)

¹⁴ Z. Lešić i M. Gregurek, op. cit., str. 23.

¹⁵ ibidem, str. 35.

5. investicijsko bankarstvo.

Poslovi platnog prometa i poslovi vezani uz platni promet čine najznačajniji dio neutralnih bankarskih poslova. Glavno obilježje neutralnih bankarskih poslova je to da banka djeluje kao posrednik, stoga se ovi poslovi još nazivaju i posrednički bankarski poslovi. Kako bi klijent imao mogućnost poslovanja s bankom, mora imati otvoren poslovni odnosno transakcijski račun preko kojeg se obavljaju poslovi platnog prometa te se evidentiraju svi novčani primitci i izdaci vlasnika računa. Račun se otvara sklapanjem ugovora o otvaranju računa (npr. Ugovor o tekućem računu) između klijenta odnosno podnositelja zahtjeva za otvaranje računa i banke.¹⁶

Unutar platnog prometa razlikuju se tri oblika plaćanja, a to su gotovinsko, bezgotovinsko i obračunsko plaćanje. U današnje vrijeme uporaba elektroničkog novca odnosno plaćanje karticama sve više zamjenjuje gotovinska plaćanja. Najčešće vrste kartica koje se koriste su debitna, kreditna, charge, revolving i kartica s obročnom otplatom te prepaid kartica. Osim kartica i gotovine, instrumenti plaćanja u platnom prometu mogu biti ček, mjenica i bjanko zadužnica. Ovi instrumenti ujedno služe i kao osiguranje naplate.¹⁷

Banke u okviru svojih usluga izdaju garancije. „*Garancija je noviji instrument osiguranja izvršenja ugovorenih obveza, kojima netko garantira korisniku garancije da će osoba po čijem je nalogu garancija izdana, u ugovorenom roku ispuniti obveze prema korisniku i, ukoliko ih on ne izvrši, izvršiti će ih sam garant ili će korisniku nadoknaditi štetu u iznosu na koji garancija glasi.*“¹⁸ Banka izdavanjem garancija ostvaruje prihode koji su najčešće u postotku ukupnog iznosa garancije. Korisnici garancija su najčešće poduzeća koja ugovaranjem garancije jamče izvršenje plaćanja ili posla.

Danas sve važniji ulogu ima i Internet bankarstvo koje je svakim danom sve raširenije. Postoje mnoge prednosti ove vrste bankarstva, kako za klijenta, tako i za banku. Iako se zapravo svi poslovi banaka mogu odvijati preko Internet bankarstva, mnogi od njih su limitirani za klijenta (npr. odobravanje dugoročnih kredita).¹⁹

¹⁶ M. Gregurek i N. Vidaković, op. cit., str. 40.-45.

¹⁷ ibidem, str. 53.-67.

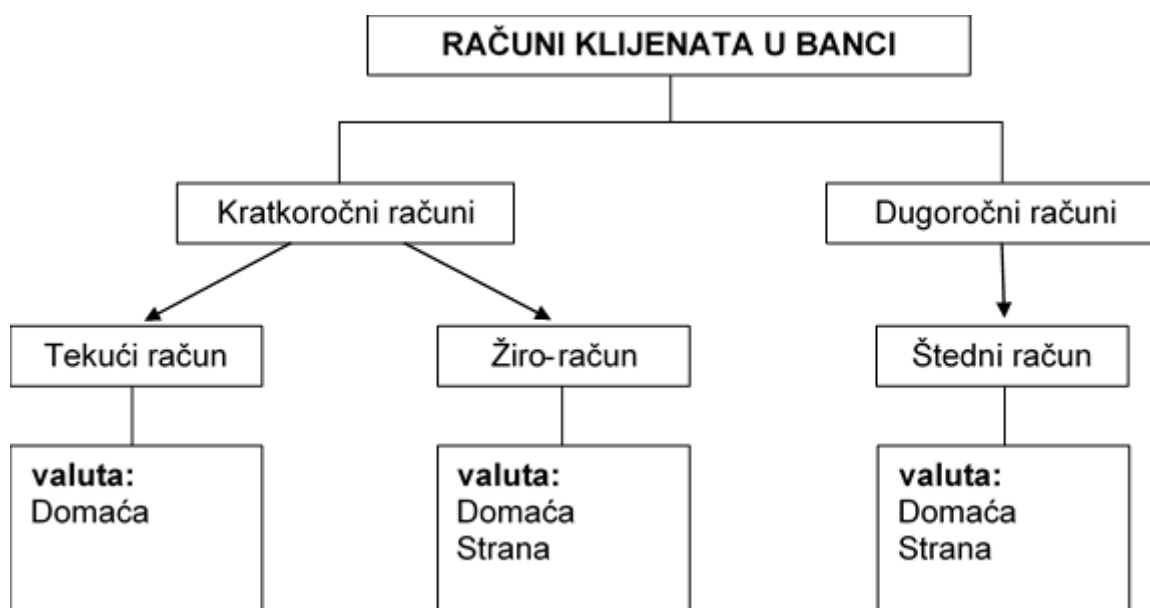
¹⁸ V. Leko i A. Stojanović, *Financijske institucije i tržišta*, Zagreb, Ekonomski fakultet – Zagreb, 2018., str. 297.

¹⁹ M. Gregurek i N. Vidaković, op. cit. str. 100.

2.2.2. Pasivni bankarski poslovi

„Pasivnim poslovima banke mobiliziraju novčana sredstva koja se evidentiraju u njihovoj pasivi i predstavljaju dug, tj. obvezu banke.“²⁰ U pasivi banke najznačajniju ulogu imaju depoziti. Depozit je zapravo račun u banci otvoren od strane klijenta na kojemu se nalaze sredstva kojima banka može slobodno raspolagati. Na slici 1. prikazana je podjela računa prema valuti te prema namjeni i ročnosti.

Slika 1. Podjela depozita (računa) prema valuti, namjeni i ročnosti

Izvor: M. Gregurek i N. Vidaković, *Bankarsko poslovanje*, Zagreb, EFFECTUS, 2018., str. 133.

Ovakva podjela depozita vrlo je bitna za banku. Naime, valuta u kojoj klijent drži sredstva na računu je valuta koju banka može plasirati na tržište kako bi uvijek bila prisutna ravnoteža između valuta u pasivi i aktivni banke. Ako je većina depozita u stranoj valuti, tada će i većina plasmana u obliku npr. kredita biti u toj istoj stranoj valuti. Isto tako, kratkoročnost ili dugoročnost plasmana ovisi o vremenskom trajanju prikupljenih sredstva. Ako banka u svojoj pasivi ima samo kratkoročna sredstva, biti će primorana izdavati isključivo kratkoročne plasmane. U suprotnom bi banka mogla izgubiti na poslovnoj sposobnosti.²¹

²⁰ V. Leko i A. Stojanović, op. cit., str. 109.

²¹ M. Gregurek i N. Vidaković, op. cit. str. 134.-138.

Sve vrste računa koje klijenti imaju u banci predstavljaju primarne izvore sredstava. Ukoliko banka ne može prikupiti dovoljna sredstva iz primarnih izvora, prelazi na prikupljanje sredstava na kratkoročnom i dugoročnom tržištu kapitala što predstavlja sekundarni izvor sredstava. Prikupljanje i držanje sredstava klijenata za banku predstavlja trošak zbog čega banke moraju uspješno upravljati aktivnim poslovima.²²

2.2.3. Aktivni bankarski poslovi

Prikupljanje i držanje sredstava sa sobom nosi trošak zbog čega je banci u cilju što veći dio sredstava plasirati na tržište i ostvariti prihod koji će biti veći od troška pasivnih poslova. Najvažniji aktivni posao banke jest izdavanje kredita. Najjednostavnije rečeno „*kredit je posudba novca s uvjerenjem da će se u dogovorenom roku vratiti.*“²³

No ovom definicijom ne može se u potpunosti obuhvatiti složenost kreditnog odnosa. Preciznija definicija kredita bila bi da je „*bankovni kredit pravni posao kojim banka kao kreditor (vjerovnik, zajmodavac) ustupa određeni iznos novčanih sredstava njezinom komitentu (debitoru, zajmoprimcu, dužniku) uz obvezu da joj on taj novac vrati u dogovorenom roku i plati pripadajuće kamate.*“²⁴

Banka od kredita ostvaruje prihod u vidu kamata, one su za klijenta cijena kredita. Uz kamate, banka pri izdavanju kredita može naplaćivati i različite naknade (npr. naknada za obradu kredita). Krediti se mogu podijeliti prema više karakteristika, a najčešće se dijele prema valuti, trajanju i namjeni. Prema valuti krediti se dijele na kredite u domaćoj valuti, kredite s valutnom klauzulom te kredite u stranoj valuti. Kod kredita u domaćoj valuti isplata kredita obavlja se u domaćoj valuti te se i vraćanje kredita uz plaćanje kamata također obavlja u domaćoj valuti. Isti princip je i kod kredita u stranoj valuti samo što se tada isplata i vraćanje ne obavljaju u domaćoj već u ugovorenoj stranoj valuti (npr. u eurima). Krediti s valutnom klauzulom isplaćuju se u domaćoj valuti, ali je otplata kredita vezana uz neku stranu valutu u kojoj su izraženi anuiteti koji se pri vraćanju kredita preračunavaju u domaću valutu prema tečaju koji vrijedi na taj dan.²⁵

²² ibidem, str. 139.

²³ Z. Lešić i M. Gregurek, op. cit., str. 30.

²⁴ V. Leko i A. Stojanović, op. cit., str. 129.

²⁵ M. Gregurek i N. Vidaković, op. cit., str. 162.-163.

Nadalje, prema trajanju se krediti mogu podijeliti na kratkoročne, srednjoročne i dugoročne. Kratkoročni krediti su najčešći u poslovanju s građanima, a odobravaju se na rok do godine dana. Trajanje srednjoročnih kredita ovisi o banci, no najčešće se odobravaju na rok od jedne do pet godina. Dugoročni krediti su svi oni krediti koji se odobravaju na rok duži od pet godina te predstavljaju najveći rizik za banku zbog svoje dugoročnosti.²⁶

Podjela na namjenske i nenamjenske kredite jedna je od najčešćih podjeli. Nenamjenski krediti omogućuju korisniku da sredstva koristi prema vlastitim željama i potrebama. S druge strane, namjenski kredit ima jasno definiranu svrhu te se najčešće odobrava na temelju predračuna.²⁷

2.2.4. Vlastiti bankarski poslovi

Vlastiti poslovi banke predstavljaju one poslove koje banka obavlja sredstvima koja nisu izdana na tržište u obliku plasmana. Svrha vlastitih poslova jest da omogući banci dodatni izvor prihoda. Sredstva koja su namijenjena za obavljanje vlastitih poslova dijele se u dvije skupine za posebne namjene. U prvu skupinu spadaju sredstva za zadovoljavanje regulative te sredstva za posebne namjene (npr. rezerva likvidnost). U drugu skupinu spadaju sredstva koja banka koristi za investiranje u špekulativne i arbitražne transakcije. Unutar vlastitih poslova banka se može baviti trgovanjem vrijednosnicama i stranim valutama.²⁸

Banka u svojem portfelju može držati kratkoročne vrijednosne papire koji su namijenjeni prodaji na otvorenom tržištu u svrhu povećanja razine likvidnosti banke. Najčešće se trguje trezorskim zapisima Ministarstva financija. Osim toga, banke prikupljaju depozite kratkoročne naravi od financijskih institucija, pravnih osoba ili države, takvi depoziti banci koriste pri rješavanju problema manjka likvidnosti. Banka obavlja poslove na tržištima kapitala iz dva moguća razloga: radi ostvarivanja dobiti ili radi smanjenja rizika. Kada želi ostvariti dobit banka će usmjeriti svoje radnje na špekulativne poslove odnosno trgovanje pojedinim financijskim derivatima za koje

²⁶ Z. Lešič i M. Gregurek, op. cit., str. 32.

²⁷ Hrvatska narodna banka, *Vrste kredita*, 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/vrste-kredita> (pristupljeno: 12.5.2021.)

²⁸ M. Gregurek i N. Vidaković, op. cit., str. 207.-211.

očekuje da će joj uslijed promjena na tržištu donijeti dobit. Kada se banka želi zaštititi od rizika, usmjerena je na hedging poslove kojima pokušava osigurati cijenu određene vrijednosnice kako ne bi ostvarila gubitke.²⁹

²⁹ ibidem, str. 202.-216.

3. RIZICI U BANKARSTVU

Rizik je pojava koja se javlja u svim sferama života, u poslovnom odnosu ili privatnom, pojedincima ili poduzećima. „*Rizik predstavlja određenu nesigurnost, opasnost, neizvjesnost, gubitak, stavljanje "na kocku", neki budući neizvjestan i slučajan događaj koji može imati neželjene posljedice.*“³⁰ Ovo poglavlje razrađuje vrste i utjecaj rizika koji se javljaju u bankarstvu te sustav upravljanja rizicima u bankama i način kontrole razine izloženosti rizicima.

3.1. Utjecaj rizika na poslovanje banaka

Banke se u svom poslovanju susreću s mnogobrojnim rizicima, a oni se često preklapaju jer jedan plasman sa sobom može nositi više različitih rizika. Upravo zbog toga za poslovanje banke je vrlo bitno precizno utvrđivanje vrsta rizika te vješto upravljanje rizicima. Neki od najčešćih rizika koji se javljaju u bankarstvu su:

- *„strateški rizik,*
- *reputacijski rizik,*
- *kreditni rizik,*
- *rizik likvidnosti,*
- *kamatni rizik,*
- *rezidualni rizik,*
- *rizik razrjeđenja,*
- *rizik koncentracije,*
- *rizik države,*
- *sekuritizacijski rizik,*
- *rizik dostave,*
- *tržišni rizici,*
- *rizik pozicije,*
- *devizni rizik,*
- *robni rizik,*

³⁰ M. Vukičević i S. Odošaić, *Upravljanje rizicima*, Zagreb, Visoka škola za poslovanje i upravljanje s pravom javnosti "Baltazar Adam Krčelić" Zaprešić, 2012., str. 22.

- operativni rizik,
- rizik upravljanja.³¹

„Strateški rizik ili rizik poslovnog okruženja je rizik koji rezultira iz strateških poslovnih odluka.“³² Ova vrsta rizika povezana je s donošenjem i izvršavanjem strategije banke te predstavlja jedan od najvećih rizika s kojim se banke suočavaju, s obzirom na neizvjesnost koja se javlja u globalnom gospodarstvu. Strateški rizik se odnosi i na poremećaje u okruženju, javlja se u situacijama kada banka na promjene u poslovnom, ekonomskom, regulatornom, zakonskom ili korporativnom okruženju ne odgovara promjenama u vlastitom poslovanju i strateškom planiranju. Loše upravljanje strateškim rizikom može uzrokovati gubitke za banku te se očituje u računu dobiti i gubitka jer ponajprije utječe na profitabilnost poslovanja. Najkompleksnije je vrsta rizika te zahtjeva posebne pomno razrađene modele upravljanja.³³

„Reputacijski rizik jest rizik gubitka povjerenja u integritet kreditne institucije do kojeg dolazi zbog nepovoljnoga javnog mnijenja o poslovnoj praksi kreditne institucije, neovisno o tome postoji li osnova za takvo javno mnijenje ili ne.“³⁴ Reputacijski rizik se javlja nakon razdoblja nestabilnosti i lošeg poslovanja kada javnost počinje formirati loše mišljenje o banci zbog čega počinju sumnjati u kredibilitet banke, a deponenti povlače svoje depozite. Povlačenje depozita uzrokuje manjak sredstava te banka nije u mogućnosti proizvoditi nove plasmane.

Kreditni rizik ili rizik druge ugovorne strane predstavlja vjerojatnost da dužnik u budućnosti neće moći otplaćivati kamatu i vraćati glavnica vjerovniku odnosno banci. Kreditni rizik uključuje kašnjenje u vraćanju, ali i mogućnost ne vraćanja kredita. Ovakve situacije dovode banku do manjka novčanih priljeva što utječe na likvidnost banke. Iako postoje mnoge vrste rizika koji mogu ugroziti poslovanje banke, kreditni je još uvijek najčešći uzrok propasti odnosno stečaja banaka. Upravljanje kreditnim

³¹ ibidem, str. 148.-149.

³² Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, *Smjernice za identificiranje, mjerenje i praćenje rizika kojima je u svojem poslovanju izloženo društvo za osiguranje odnosno društvo za reosiguranje*, Narodne Novine, br. 155/2009, 2009., dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_12_155_3859.html (pristupljeno: 13.5.2021.)

³³ M. Vukičević i S. Odošić, op. cit., str. 149.

³⁴ Hrvatska narodna banka, *Odluka o upravljanju rizicima*, Narodne novine, br. 1/2015. i 94/2016. – neslužbeni pročišćeni tekst, 2016., dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/525873/h-odluka-o-upravljanju-rizicima_npt.pdf/381be9bf-4fff-4eba-b1d3-157b776ca203 (pristupljeno: 13.5.2021.)

rizicima je vrlo složeno jer je teško predvidjeti koji kredit je potencijalno rizičan odnosno koji klijent u budućnosti neće moći podmirivati svoje obveze prema banci.³⁵

Rizik likvidnosti predstavlja sposobnost banke da pristupi novčanim sredstvima radi ispunjavanja obveza financiranja. Te obveze uključuju i omogućavanje klijentima da povuku svoje depozite. Vrlo je bitno da banka uvijek može pravovremeno ustupiti klijentu traženu gotovinu jer u situacijama kada banka jednom ili više klijenata ne može vratiti depozite, javlja se nepovjerenje koje se širi i na druge klijente te pokreće lavinu problema. Zbog nepovjerenja klijenti banke počinju masovno podizati svoje depozite što za banku stvara dodatne probleme. Čest razlog nelikvidnosti banaka jest prekomjerno oslanjanje na kratkoročne izvore sredstava, velik udio nelikvidne imovine u aktivi bilance te širenje nepovjerenja.³⁶

Općenito, kamatni rizik predstavlja opasnost od pada vrijednosti određene imovine uslijed nepovoljnih fluktuacija visina kamata na tržištu. Za banku taj rizik predstavlja potencijalni gubitak uslijed rasta ili pada kamatnih stopa. Kamata može biti fiksna ili varijabilna.³⁷

Nadalje, rezidualni rizik se očituje kroz loše upravljanje kreditnim rizikom što za banku predstavlja gubitak. Rizik razrjeđenja je također povezan s kreditnim rizikom, a predstavlja opasnost da će sredstva namijenjena za osiguranje kredita izgubiti na vrijednosti zbog tržišnim promjena zbog čega će banka biti u nemogućnosti naplatiti svoja potraživanja u cijelosti. Još jedna vrsta rizika koja je usko povezana sa kreditnim rizikom jest rizik koncentracije. Javlja se u situacijama „*kada je banka na bilo koji način pretjerano izložena pojedinoj grupi ili individualnoj pravnoj ili fizičkoj osobi.*“³⁸

Rizik države je rizik usmjeren na plasmane izdane nerezidentnima, osim opasnosti od ne naplate plasmana uključuje i rizik neuspjele provedbe sporazuma i kreditne zaštite unutar zakonskih, regulatornih i pravnih okvira druge države u određenom vremenskom periodu. Također predstavlja i opasnost da odgovarajuća državna tijela ili središnja odnosno centralna banka neće moći odnosno htjeti podmiriti svoje obveze

³⁵ S. Brajović Bratanović i H. van Greuning, *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*, Zagreb, MATE, 2006., str. 135.-136.

³⁶ Z. Lešić i M. Gregurek, op. cit., str. 49.

³⁷ P. S. Rose i S. C. Hudgins, op. cit., str. 212.-213.

³⁸ M. Vukičević i S. Odošević, op. cit., str. 149.-150.

prema drugoj državi i vjerovnicima u toj državi te da drugi dužnici u toj državi neće biti sposobni podmiriti vlastite obveze svojim vjerovnicima izvan države.³⁹

Sekuritizacijski rizik nastaje u situacijama kada sadržaj sekuritizacijskih operacija ne uključuje u potpunosti sve potencijalne rizike koji utječu na poslovanje banke pri prodaji odnosno kupnji financijskih izvedenica. Sekuritizacijski rizik proizlazi „iz ekonomskog prijenosa jedne izloženosti ili skupa izloženosti, odnosno prijenosa kreditnog rizika tih izloženosti.“⁴⁰

„Rizik dostave je rizik gubitka koji proizlazi kada druga strana u nekome ugovoru neće ispuniti svoje obveze što će imati negativan utjecaj na poslovanje banke.“⁴¹ Ovaj rizik ima sličnosti sa kreditnim rizikom, no uključuje i druge opasnosti osim nevraćanja kredita i kamata po kreditu.

Tržišni rizici predstavljaju opasnost od gubitaka usred nepovoljnih kretanja kamata, tečaja ili cijena na tržištu. Tržišni rizik obuhvaća pozicijski, devizni odnosno valutni te robni rizik. Pozicijski rizik je rizik od promijene cijene financijskog instrumenta ili promijene vrijednosti varijable koja određuje vrijednost financijske izvedenice zbog čega dolazi do gubitaka, a razlikuju se opći i specifični pozicijski rizik. Valutni odnosno devizni rizik proizlazi iz promjena vrijednosti tečaja na tržištu, a robni rizik predstavlja mogućnost gubitaka usred promjena vrijednosti cijena roba na tržištu.⁴²

Operativni odnosno poslovni rizik proizlazi iz grešaka u poslovanju, neadekvatnih internih procesa, ljudskih pogrešaka ili eksternih događanja te se može javiti u svim dijelovima poslovnog procesa, čak i prije samog plasmana. Operativni rizik uključuje i rizik usklađenosti odnosno rizik od potencijalnih gubitaka ili kazni zbog neusklađenosti s regulatornim, zakonskim i pravnim propisima što može narušiti ugled banke. Još jedan rizik koji se javlja je upravljački rizik te predstavlja rizik od gubitaka uslijed ograničenih kapaciteta za uspostavu efikasnih mehanizama za kontrolu i upravljanje,

³⁹ ibidem, str. 150.

⁴⁰ Hrvatska narodna banka, *Odluka o upravljanju rizicima*, Narodne novine, br. 1/2015. i 94/2016. – neslužbeni pročišćeni tekst, 2016., dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/525873/h-odluka-o-upravljanju-rizicima_npt.pdf/381be9bf-4fff-4eba-b1d3-157b776ca203 (pristupljeno: 13.5.2021.)

⁴¹ M. Vukičević i S. Odobašić, op. cit., str. 150.

⁴² Hrvatska narodna banka, *Odluka o upravljanju rizicima*, Narodne novine, br. 1/2015. i 94/2016. – neslužbeni pročišćeni tekst, 2016., dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/525873/h-odluka-o-upravljanju-rizicima_npt.pdf/381be9bf-4fff-4eba-b1d3-157b776ca203 (pristupljeno: 13.5.2021.)

do ove situacije dolazi kada je banka zbog svoje veličine ograničena u uspostavi sustava kontrole i nadzora.⁴³

Neki rizici se javljaju u većoj, a neki u manjoj mjeri. No svaka vrsta rizika može potencijalno ugroziti stabilnost i poslovanje banke. Bitno je napomenuti da se u bankarskom poslovanju ne javlja isključivo jedan rizik već se više vrsta rizika isprepliće te zajedno djeluju na poslovanje banke i narušavaju njezinu stabilnost, efikasnost te na koncu i profitabilnost.⁴⁴

3.2. Sustav upravljanja rizicima u bankama

Rizik je nemoguće izbjeći, bilo da je riječ o poslovnom, financijskom ili nekom drugom riziku, oni su uvijek prisutni u svim ekonomskim, a i neekonomskim aktivnostima. Zbog sveprisutnosti rizika javila se potreba za njihovim upravljanjem. Upravljanje rizicima je složen i kompleksan proces na koji utječe mnogo različitih internih i eksternih faktora. Priroda samog rizika utjecat će i na prirodu zaštite odnosno upravljanja tim rizikom. Za kvalitetno upravljanje rizicima potrebno je obuhvatiti sljedeće elemente:⁴⁵

1. **Odgovornost** – kako bi se što kvalitetnije upravljalo rizicima bitno je istaknuti i točno specificirati tko je odgovoran za praćenje i upravljanje određenom vrstom rizika te koje funkcije ima koji organizacijski dio banke,
2. **Odvajanje** – funkciju upravljanja rizikom potrebno je odvojiti od poslovne aktivnosti što znači da osoba koja obavlja poslovne aktivnosti ne može biti zadužena i za aktivnosti upravljanja rizicima; kada ove dvije funkcije nisu odvojene dolazi do mogućnosti javljanja moralnog hazarda,
3. **Samoprocjena** – svaka banka te svaka njezina poslovna jedinica mora biti informirana i izvještana o svim rizicima kako bi se pratio njihov utjecaj,
4. **Dokumentacija i izvješćivanje** – osim mjerenja i praćenja izloženosti riziku, vrlo je bitno o tome obavještavati i podnositi izvješća menadžerima banke kako bi oni mogli donositi prave odluke te kvalitetno usmjeravati poslovanje,

⁴³ M. Vukičević i S. Odošević, op. cit., str. 150.-151.

⁴⁴ ibidem, str. 153.

⁴⁵ M. Gregurek i N. Vidaković, op. cit, str. 347.-348.

5. **Sveobuhvatnost** – iako bi bilo idealno da banka može mjeriti i pratiti apsolutno sve vrste rizika, to je u stvarnosti nemoguće jer se pojedini rizici, kao što je na primjer strateški rizik, ne mogu kvantificirati zbog čega ih se ne može pratiti,
6. **Politika plaća** – kako zaposlenici ne bi došli u iskušenje i podlegli kriminalnim aktivnosti koje su česte u radu s novcem, vrlo je bitno da su adekvatno plaćeni za svoj rad; kvalitetno plaćeni radnici čine manje pogrešaka te više rada i koncentracije ulažu u svoj posao što uzrokuje manje operativne rizike,
7. **Adekvatnost kapitala** – banke trebaju držati adekvatnu količinu kapitala jer se gubitci pokrivaju upravo iz kapitala.

U nastavku slijedi detaljnija analiza upravljanja kreditnim rizikom, rizikom likvidnosti, tržišnim rizicima te operativnim rizicima.

3.2.1. Upravljanje kreditnim rizikom

Kreditni rizik je sastavni dio poslovanja banaka. Kako bi se smanjio utjecaj kreditnog rizika potrebno je provoditi ocjenu sposobnosti banke za vođenje, nadzor, odobravanje i naplatu kredita, predujmova, jamstva i ostalih kreditnih sredstva. Upravljanje kreditnim rizikom uključuje i provjeru već postojećih politika i praksi upravljanja rizikom, ključno je da banka ima izgrađen zdrav i efikasan sustav upravljanja. Osnovni elementi koje banka treba ukomponirati u politike zaštite od rizika su sljedeći:⁴⁶

1. **Ograničenje ukupno odobrenih kredita** – ovo ograničenje izraženo je kao omjer ukupno izdanih kredita i količine depozita, kapitala ili ukupne aktive; pri uspostavi ovog ograničenja treba uzeti u obzir potražnju za kreditima te promjenjivost depozita,
2. **Zemljopisna ograničenja** – banka mora biti dobro upoznata s ograničenjima i različitostima tržišta na kojima posluje kako ne bi došlo do nesigurnih i sumnjivih potraživanja, no ukoliko banka prestrogo ograniči svoje poslovanje može doći do nejednake razvijenosti pojedinih regija što stvara probleme u cjelokupnom gospodarstvu koji onda utječu i na poslovanje banke,
3. **Kreditna koncentracija** – banka treba utvrditi točku ravnoteže između maksimalnog mogućeg prinosa uz minimalni željeni rizik, treba ograničiti

⁴⁶ S. Brajović Bratanović i H. van Greuning, op. cit., str. 137.-140.

izloženost poslovanja jednom klijentu, skupini ili gospodarskoj grani kako se ne bi javio koncentracijski rizik,

4. **Razdioba prema vrstama** – potrebno je ograničiti udjele određenih vrsta kredita u portfelju kao što su komercijalni, hipotekarni ili potrošački,
5. **Vrste kredita** – banka svoj plasman odnosno vrste kredita treba temeljiti na stručnoj procjeni strukture depozita i očekivane potražnje za kreditima, potrebno je vršiti nadzor nad kreditima koji su u prošlosti izazvali gubitke za banku ili ih, u konačnici, treba u potpunosti ukinuti,
6. **Ročnost** – trajanje kredita treba odrediti u skladu s trajanjem depozita, za svaku vrstu kredita potrebno je odrediti maksimalno trajanje,
7. **Cjenovno vrednovanje kredita** – cijena kredita je kamata te je upravljanje kamatnim stopama vrlo bitno za poslovanje banke jer time može privlačiti ciljane klijente, kamatna stopa mora biti dovoljno visoka kako bi prekrila troškove koji proizlaze iz nadzora, financiranja, administracije te očekivanih gubitaka,
8. **Ovlaštenja za odobravanje kredita** – potrebno je utvrditi ograničenja za kreditne referente ovisno o njihovom iskustvu i statusu,
9. **Proces odobravanja kredita** – procedura za odobrenje kredita treba biti standardizirana za svaku pojedinu vrstu kredita,
10. **Maksimalni omjer kredita i tržišne vrijednosti založene vrijednosnice** – banka određuje minimalne uvjete koji moraju biti zadovoljeni kako bi vrijednosnica mogla biti prihvaćena kao sredstvo osiguranja otplate kredita, uvjeti moraju ovisiti o naplativosti vrijednosnice,
11. **Objava financijskih izvješća** – svaki kredit koji banka ima u svom portfelju mora se iskazati u izvještaju o financijskom položaju onda kada je preuzeta obveza iz kredita,
12. **Smanjenje vrijednosti** – smanjenje vrijednosti kredita mora biti iskazano i priznato u računovodstvenim knjigama i financijskim izvještajima,
13. **Naplata** – primjena kontinuiranih i strogih politika naplate te nadzor nad sumnjivim i rizičnijim plasmanima,
14. **Financijski podaci** – potrebno je prikupi sve podatke i detalje o klijentu te oni moraju biti potpuni i točni, u suprotnom može doći do toga da je kredit odobren klijentima koji nose visok rizik.

Nadzorni odbor treba voditi brigu da se odobravanje kredita vrši po zdravoj i naplativoj osnovi, da se sredstva investiraju profitabilno i s ciljem ostvarivanja dobiti za dioničare, a zaštite za depozitare te je kreditima potrebno zadovoljiti potrebe gospodarskih subjekata i kućanstava. Banke redovito vrše provjeru procesa odobravanja kredita. Razlog tome je usavršavanje procesa kako bi se spriječili nepredviđeni gubitci. Kreditni portfelj banke podliježe provjeri odnosno reviziji. Revizija se idealno provodi na nasumičnom uzorku koji treba obuhvaćati 70% ukupnog iznosa svih kredita te 30% broja kredita. „Revizija kreditnog portfelja treba uključivati slijedeće:

- svi krediti dužnicima s ukupnom izloženosti većom od 5% kapitala banke;
- svi krediti dioničarima i povezanim osobama,
- svi krediti za koje su kamatne stope ili uvjeti otplate restrukturirani odnosno promijenjeni na drugi način od trenutka odobravanja kredita;
- svi krediti kod kojih gotovinsko plaćanje kamate i/ili glavnice kasni više od 30 dana uključujući one kod kojih je kamata kapitalizirana ili refinancirana,
- svi krediti klasificirani kao krediti niže kvalitete te sumnjiva i sporna potraživanja.⁴⁷

Ovakve provjere kao poseban cilj imaju provjeru odnosno procjenu vjerojatnosti naplate kreditnog potraživanja te kvalitetu instrumenata osiguranja. Revizija kredita pomaže upravi i rukovodstvu banke pri procjeni i mjerenju ukupne izloženosti banke kreditnom i drugim rizicima.⁴⁸

3.2.2. Upravljanje rizikom likvidnosti

Likvidnost, osim sposobnosti banke za podmirenje obveza, predstavlja i njezinu sposobnost za otkup depozita i financiranje u kreditnom i investicijskom portfelju. Upravljanje likvidnošću vrši se prema tri strategije:⁴⁹

1. upravljanje likvidnom aktivom,
2. upravljanje pasivom,
3. uravnoteženo upravljanje likvidnim sredstvima.

⁴⁷ ibidem, str. 143.

⁴⁸ P. S. Rose i S. C. Hudgins, op. cit., str. 536.

⁴⁹ P. S. Rose, *Menadžment komercijalnih banaka*, IV izdanje, Zagreb, MATE, 2005., str. 347.

Upravljanje likvidnom aktivom je zapravo strategija prikupljanja likvidnih sredstava, ponajprije gotovine i brzo naplativih vrijednosnica. U slučaju kada banka nema sredstva za pomiriti dospjele obveze odnosno ima potrebu za likvidnošću, prodaju se sredstva iz likvidne aktive kako bi banka imala gotovine za podmirenje obveza. Likvidna aktiva mora zadovoljavati slijedeće tri karakteristike:⁵⁰

1. mora biti brzo utrživa odnosno mora postojati već spremno tržište na kojem će se ona prodati i pretvoriti se u gotovinu bez komplikacija i bez zastoja,
2. mora imati realnu, razumnu i ponajprije stabilnu cijenu kako bi se u bilo kojem trenutku i u bilo kojoj situaciji mogla brzo prodati bez obzira na vrijednost prodaje te veličinu tržišta na kojemu se prodaje,
3. prodavatelj likvidne aktive treba imati mogućnost vraćanja originalne investicije uz minimalni rizik od gubitka na vrijednosti.

Neki od najčešćih oblika likvidne aktive koje koriste banke jesu:⁵¹

- trezorski zapisi vlada izdani uz popust i otkupivi po nominalnoj vrijednosti na dan dospijeca, najčešće je rok dospijeca 3, 6 ili 12 mjeseci,
- međubankovni krediti iz bankovnih rezervi s kratkoročnim dospijecom,
- depoziti koje banka drži u drugoj banci te koji se mogu pozajmiti nekome ili od nekoga u vrlo kratkom vremenu,
- lokalne obveznice i zadužnice koje izdaje država, lokalna ili regionalna vlast,
- vrijednosni papiri saveznih agencija,
- bankovni akcepti koji predstavljaju oblik kratkoročnog kredita, a najčešće dospijevaju na naplatu za šest mjeseci,
- komercijalni zapis velikih korporacija s pozitivnim kreditnim rejtingom,
- eurovalutni krediti koji predstavljaju pozajmice u stranoj valuti prihvaćene od banke i njezinih poslovnica izvan zemlje u kojoj je valuta kredita domaća valuta, dospijecje ovih pozajmica može biti od nekoliko dana do nekoliko mjeseci.

Upravljanje pasivom odnosno posudba likvidnih sredstva je najčešći način rješavanja problema s likvidnošću, a glavni razlog tomu je promjenljivost tržišnih kamatnih stopa te promjene u raspoloživosti određenih kredita po prihvatljivim uvjetima. Banke koje su u potrazi za likvidnim sredstvima vrlo vjerojatno su u problemima zbog čega je

⁵⁰ ibidem, str. 352.

⁵¹ P. S. Rose i S. C. Hudgins, op. cit., str. 355.-356.

promjenjivost visine troškova na pozajmljena sredstva za njih veliki rizik. Ako banka želi upravljati likvidnošću putem posudbe sredstava, mora biti sposobna zadovoljiti sljedeće uvijete:⁵²

- mora biti sposobna pribavljati nova sredstva putem prikupljanja depozita,
- mora biti sposobna zaduživati se na tržištu kapitala,
- mora biti sposobna prodavati vrijednosnice,
- mora imati mogućnost zaduživanja kod središnje banke.

Odabir strategije za upravljanje likvidnošću ovisit će o veličini banke, bilančnoj strukturi odnosno strukturi aktive i pasive te mnogim drugim čimbenicima. Uravnoteženo upravljanje likvidnim sredstvima je kombinacija između strategije upravljanja likvidnom aktivom i strategije upravljanja pasivom. Upravljanje i kontrola rizika likvidnosti jedna je od funkcija Odbora za upravljanje aktivom i pasivom banke (ALCO) čija je zadaća analiziranje povezanosti između likvidnosti i ostalih rizika kojima je bilanca banke izložena.⁵³

3.2.3. Upravljanje tržišnim rizicima

Hrvatska narodna banka donosi Odluku o upravljanju rizicima unutar koje su propisana Pravila o upravljanju tržišnim rizicima. Pravilima je propisano da analiza izloženosti tržišnim rizicima mora „*najmanje uzeti u obzir*“:

1. *sve aktivnosti kreditne institucije osjetljive na promjene tržišnih faktora, uzimajući u obzir i pozicije knjige trgovanja i knjige pozicija kojima se ne trguje,*
2. *razvoj i likvidnost relevantnih financijskih tržišta te volatilnost tržišnih cijena financijskih instrumenata,*
3. *stvarne i projicirane neusklađenosti i otvorene pozicije koje proizlaze iz aktivnosti kreditne institucije,*
4. *koncentraciju rizika u knjizi trgovanja,*
5. *korelacije između tržišnih cijena različitih financijskih instrumenata,*
6. *korelacije s drugim rizicima kojima je kreditna institucija izložena, kao što su kreditni rizik i likvidnosni rizik,*

⁵² P. S. Rose, op. cit., str. 359.

⁵³ S. Brajović Bratanović i H. van Greuning, op. cit., str. 168.

7. složene financijske instrumente,
8. ugrađene opcije i
9. simulacije dobiti i kapitala u različitim scenarijima, uključujući kvantifikaciju najvećega gubitka u ekstremnim tržišnim okolnostima.⁵⁴

Upravljanje valutnim rizikom vrši se kroz četiri koraka:⁵⁵

1. identifikacija,
2. kvantifikacija,
3. upravljanje,
4. kontrola.

Najvažniji i najsloženiji korak upravljanja deviznim rizikom je drugi korak odnosno korak kvantifikacije deviznog rizika. Nekad se kvantifikaciji pristupalo pomoću metoda izračuna "valutnih gapova" ili otvorenih deviznih pozicija u svakoj stranoj valuti koja je prisutna u poslovanju, no u posljednjih desetak godina sve se više primjenjuje metoda Value at Risk ili VaR metoda kvantifikacije rizika. „VaR je statistička mjera koja procjenjuje budući rizik neke imovine ili cjelokupnog portfelja i nastoji cjelokupni rizik portfelja svesti na jednu brojku.“⁵⁶ Postoji više VaR metoda, a četiri osnovne su parametarski model, povijesna simulacija, Monte Carlo simulacija i metoda testiranja stresnih simulacija. Iako su ove metode različite, sve prolaze kroz isti postupak:⁵⁷

1. utvrđivanje prognoze tržišta u budućnosti,
2. utvrđivanje utjecaja tržišta u budućnosti na sadašnji portfelj,
3. sumiranje rizika pojedinačne imovine portfelja.

Upravljanje kamatnim rizikom najjednostavnije se vrši putem financijskih izvedenica, Najčešće se radi o forward ugovorima, ročnicama, opcijama i kamatnim zamjenama odnosno swap-ovima te opcijama na rast kamatnih stopa, opcijama na pad kamatnih stopa i opcijama na pad i rast kamatnih stopa. Kamatna zamjena je ugovor sklopljen između dvije strane koje se obvezuju međusobno razmijeniti obveze plaćanja kamata,

⁵⁴ Hrvatska narodna banka, *Odluka o upravljanju rizicima*, Narodne novine, br. 1/2015. i 94/2016. – neslužbeni pročišćeni tekst, 2016., dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/525873/h-odluka-o-upravljanju-rizicima_npt.pdf/381be9bf-4fff-4eba-b1d3-157b776ca203 (pristupljeno: 15.5.2021.)

⁵⁵ I. Prga i I. Šverko, „Izloženost banaka tržišnim rizicima“, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 3, No. 1, 2005., str. 159., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/26218> (pristupljeno: 16.5.2021.)

⁵⁶ M. Vukičević i S. Odošić, op. cit., str. 213.

⁵⁷ ibidem, str. 216.

po istim ili različitim stopama, na određeni iznos glavnice kroz određeni vremenski period.⁵⁸

„Kamatna opcija jamči vlasniku vrijednosnih papira pravo ili da proda (engl. put) te instrumente drugom ulagaču po unaprijed određenoj izvršnoj cijeni prije nego što opcija istekne ili da kupi (engl. call) vrijednosne papire od drugog ulagača po unaprijed određenoj cijeni prije datuma isteka opcije.“⁵⁹ Banka može kontrolirati izloženost kamatnom riziku uporabom opcije na pad kamatne stope kojom se pokušava ograničiti kamatni trošak. Uprava banke može u isto vrijeme kupovati opciju na rast kamatne stope, a prodavati opciju na pad kamatne stope te time stvoriti opciju na rast i pad kamatne stope.

Forward ugovor je ugovor o prodaji ili kupnji određene imovine (u ovom slučaju kamatnih stopa) na određeni dan u budućnosti po cijeni koja je ugovorena u trenutku sklapanja ugovora. Kupac i prodavatelj se obvezuju isporučiti odnosno platiti tu imovinu na dan dospijeća. Uporaba izvedenica za upravljanje rizikom omogućuje banci da odvoji upravljanje rizikom od ostalih poslovnih ciljeva banke. Korištenje izvedenica u upravljanju rizicima ovisi o veličini banke, njezinim potrebama, a i o sposobnosti i iskustvu djelatnika.⁶⁰

3.2.4. Upravljanje operativnim rizicima

HNB-ova Odluka o upravljanju rizicima također propisuje⁶¹ i Pravila o upravljanju operativnim rizikom. Pravila nalažu da banka mora u upravljanje operativnim rizicima uključiti sve poslovne promjene, nove proizvode, aktivnosti, procese i sustave te sve rizike u već postojećim proizvodima, aktivnostima, procesima i sustavima.⁶² U obzir se

⁵⁸ S. Slijepčević i I. Živko, „Upravljanje kamatnim rizikom i financijske izvedenice za upravljanje rizikom u hrvatskim bankama“, *Economic research - Ekonomska istraživanja*, Vol. 21, No. 1, 2008., str. 10-18., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/21452> (pristupljeno: 16.5.2021.)

⁵⁹ P. S. Rose i S. C. Hudgins, op. cit., str. 262.

⁶⁰ S. Slijepčević i I. Živko, „Upravljanje kamatnim rizikom i financijske izvedenice za upravljanje rizikom u hrvatskim bankama“, *Economic research - Ekonomska istraživanja*, Vol. 21, No. 1, 2008., str. 10-18., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/21452> (pristupljeno: 16.5.2021.)

⁶¹ Hrvatska narodna banka, *Odluka o upravljanju rizicima*, Narodne novine, br. 1/2015. i 94/2016. – neslužbeni pročišćeni tekst, 2016., dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/525873/h-odluka-o-upravljanju-rizicima_npt.pdf/381be9bf-4fff-4eba-b1d3-157b776ca203 (pristupljeno: 15.5.2021.)

⁶² Hrvatska narodna banka, *Odluka o upravljanju rizicima*, Narodne novine, br. 1/2015. i 94/2016. – neslužbeni pročišćeni tekst, 2016., dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/525873/h->

uzimaju svi činitelji koji su relevantni za poslovanje banke, bilo da su unutarnji ili vanjski, te koji potencijalno mogu dovesti banku do gubitaka.

„Banka mora osigurati:

- 1. primjereno upravljanje informacijskim sustavom i rizikom informacijskog sustava,*
- 2. primjereno upravljanje rizicima povezanima s eksternalizacijom,*
- 3. primjereno upravljanje rizikom usklađenosti i pravnim rizikom,*
- 4. primjereno upravljanje kontinuitetom poslovanja i*
- 5. uspostavu primjerenog sustava za sprečavanje pranja novca i financiranja terorizma.“⁶³*

Banka mora provoditi detaljne analize za svaku vrstu operativnog rizika s kojim se susrela u poslovanju te podnositi izvješće o operativnim rizicima menadžmentu. Menadžment na temelju izvješća odlučuje o svim bitnim promjenama kako bi se operativni rizik sveo na minimum. U sklopu analize operativnih rizika banka bilježi podatke o vrsti i količini gubitaka koje pojedini rizik donosi banci, izvorima i uzrocima događaja koji su doveli do rizika i značajnost tog događaja te podatke o mjerama koje se planiraju odnosno o mjerama koje su već poduzete kako bi smanjio utjecaj rizika na poslovanje i profitabilnost banke.⁶⁴

[odluka-o-upravljanju-rizicima_npt.pdf/381be9bf-4fff-4eba-b1d3-157b776ca203](https://www.hnb.hr/documents/20182/525873/h-odluka-o-upravljanju-rizicima_npt.pdf/381be9bf-4fff-4eba-b1d3-157b776ca203)

(pristupljeno:

15.5.2021.)

⁶³ Hrvatska narodna banka, *Odluka o upravljanju rizicima*, Narodne novine, br. 1/2015. i 94/2016. – neslužbeni pročišćeni tekst, 2016., dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/525873/h-odluka-o-upravljanju-rizicima_npt.pdf/381be9bf-4fff-4eba-b1d3-157b776ca203

(pristupljeno:

15.5.2021.)

⁶⁴ Hrvatska narodna banka, *Odluka o upravljanju rizicima*, Narodne novine, br. 1/2015. i 94/2016. – neslužbeni pročišćeni tekst, 2016., dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/525873/h-odluka-o-upravljanju-rizicima_npt.pdf/381be9bf-4fff-4eba-b1d3-157b776ca203

(pristupljeno:

15.5.2021.)

4. KAPITAL BANAKA

U ovom poglavlju razrađena je tematika kapitala banaka, određena je definicija kapitala, vrste i funkcije kapitala te adekvatnost kapitala banaka. Također su predstavljeni regulatorni zahtjevi za kapitalom u vidu Baselskog sporazuma, Direktive o kapitalnim zahtjevima i Uredbe o kapitalnim zahtjevima. Zadnji dio poglavlja odnosi se na kapital u funkcije zaštite od rizika te regulatorne zahtjeve za zaštitnim slojevima kapitala.

4.1. Kapital i definicija kapitala u bankama

Najvažniji i najsigurniji način financiranja za banke jest prikupljanje sredstava od dioničara. Banka putem javne emisije vrijednosnica prikuplja kapital te ga koristi za poslovanje, a dioničari dobivaju povrat u obliku dividende i povećanja vrijednosti dionica. Općenito, *„kapital je vlastiti izvor financiranja imovine, izračunava se kao ostatak imovine poduzetnika nakon odbitka svih njegovih obveza.“*⁶⁵

Kapital za banku predstavlja najkvalitetniji i najsigurniji izvor financiranja jer ne može biti naglo povučen iz banke kao na primjer depoziti. Osim za financiranje, kapital banke služi i kao zaštita od rizika. Razlog tomu je što kapital može pokriti potencijalne gubitke koje banka ostvaruje tijekom svog poslovanja. Zbog toga je bitno da banka u svakom trenutku ima adekvatnu količinu kapitala. S obzirom da su ključne zadaće kapitala održavanje stabilnosti poslovanja i upijanje gubitaka, kapital mora zadovoljavati sljedeće tri značajke:

- *„mora biti stalan,*
- *ne smije zahtijevati obvezna fiksna izdvajanja u odnosu na prihode,*
- *mora dopuštati zakonski utemeljenu podređenost u odnosu na prava depozitara i ostalih kreditora.“*⁶⁶

⁶⁵ D. Bakran, D. Gulin i I. Milčić, *Međunarodni standardi financijskog izvještavanja i Hrvatski standardi financijskog izvještavanja*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2016., str. 915.

⁶⁶ S. Brajović Bratanović i H. van Greuning, op. cit., str. 102.

Općenito, kapital banaka dijeli se na sljedeće vrste:⁶⁷

1. Obične odnosno redovne dionice,
2. Povlaštene dionice,
3. Višak vrijednosti iznad nominalne vrijednosti dionica,
4. Zadržana dobit,
5. Kapitalne rezerve,
6. Podređeni instrumenti odnosno dugoročni dužnički kapital od strane vanjskih investitora,
7. Manjinski interes u konsolidiranim ovisnim društvima,
8. Vlasnički obvezujući zapisi odnosno dužnički vrijednosni papiri otplativi prodajom dionica.

No u pogledu regulative, Baselskim sporazumom kapital banke dijeli se na osnovni kapital, dodatni kapital I. i dodatni kapital II. Osnovni ili temeljni kapital obuhvaća dionički kapital, zadržanu dobit ili preneseni gubitak te neotkupljive i nekumulativne preferencijalne dionice. Osnovni kapital predstavlja zaštitu od gubitaka naviše kvalitete zbog čega je bitno da banke uvijek drže adekvatnu količinu tog kapitala. Bazelski odbor za nadzor banaka je 1988. godine donio odluku da kapitalni instrumenti za osiguranje od rizika mogu iznositi do maksimalno 15% osnovnog kapitala. Odbor također potvrđuje da „*dionički kapital, obične dionice i objavljene rezerve ili zadržana dobit:*

- *predstavljaju ključni element kapitala,*
- *omogućavaju banci apsorpiranje gubitaka na trajnoj osnovi i stalno su raspoloživi u tu svrhu,*
- *najbolje omogućavaju banci očuvanje resursa u stresnom okruženju s obzirom na to da obične dionice pružaju banci potpunu diskreciju u pogledu iznosa i vremenske dinamike distribucije,*
- *jesu osnova temeljem koje se donosi većina ocjena o adekvatnosti kapitala na tržištu,*
- *predstavljaju važan izvor tržišne discipline nad upravom banke kroz prava glasa vezana uz obične dionice,*
- *trebaju predstavljati pretežiti oblik osnovnog kapitala banke.*⁶⁸

⁶⁷ P. S. Rose i S. C. Hudgins, op. cit., str. 483.-484.

⁶⁸ S. Brajović Bratanović i H. van Greuning, op. cit., str. 105.

Dodatni kapital I. nema toliku razinu stabilnosti kao osnovni kapital, a podrazumijeva kapitalne obveze koje se moraju neopozivo podmiriti ili sadrže obveznu naknadu povezanu s budućim prihodima. U dopunski kapital I. spadaju revalorizacijske rezerve, opće rezervacije i rezervacije za neidentificirane gubitke, hibridne kapitalne instrumente i podređeni dugoročni dug. Dodatni kapital I. je ograničen na 100% osnovnog kapitala banke. Već navedene stavke mogu spadati u dodatni kapital I. ukoliko zadovoljavaju sljedeće uvijete:⁶⁹

- Revalorizacijske rezerve moraju biti pravedno vrednovane i odražavati mogućnosti promjena cijena i prisilne prodaje; revalorizacijske rezerve nastaju revalorizacijom fiksne imovine prema promjenama vrijednosti na tržištu ili mogu nastati kao rezultat dugoročnog ulaganja u dionice koje su vrednovane prema vrijednosti koju su imale u trenutku kupnje. 50% može biti uključeno u dodatni kapital I.
- Opće rezervacije ili rezervacije za neidentificirane gubitke mogu biti sadržane u dodatnom kapitalu ukoliko ne prelaze iznos od 1,25% aktive na koju se odnose.
- Hibridni kapitalni instrumenti uključuju se u dodatni kapital I. ako su neosigurani, podređeni i otplativi u cijelosti.
- Podređeni dugoročni dug podrazumijeva neosigurane i podređene dužničke instrumente s minimalnim rokom dospijeca od pet godina. Može se uključiti u dodatni kapital I. do iznosa od 50% temeljnog kapitala.

Dodatni kapital II. uveden je 1996. godine, a uveo ga je Baselski odbor za nadzor banaka. Ovaj kapital koristi se isključivo za pokriće tržišnih rizika nastalih od poslovanja s dionicama i kamatno osjetljivim instrumentima ili za pokriće valutnog i robnog rizika bankovnog i trgovačkog portfelja. Dopunski kapital II. mora imati ročnost minimalno dvije godine. Ukoliko neko plaćanje kamate ili glavnice utječe na smanjenje ukupnog kapitala ispod utvrđene minimalne razine kapitala, dopunski kapital se ne može isplatiti.⁷⁰

⁶⁹ ibidem, str. 105.-106.

⁷⁰ ibidem, str. 106.-107.

4.1.2. Adekvatnost kapitala

Najjednostavnije rečeno adekvatnost kapitala je regulativa kojom se određuje i kontrolira da li banke imaju dovoljnu količinu kapitala. „*Adekvatnost kapitala je skup izračuna s kojima se definira potreba za kapitalom s obzirom na poslovanje banke. Adekvatnost kapitala izračunava se tako da se elementi aktive i izvanbilance banke ponderiraju s unaprijed određenim faktorima kako bi se dobila njihova ponderirana vrijednost i zatim usporede s postojećim kapitalom.*“⁷¹

Adekvatnost kapitala se izražava kao postotak odnosno predstavlja stopu adekvatnosti kapitala, a računa se na sljedeći način:⁷²

$$\text{Adekvatnost kapitala} = \frac{\text{Jamstveni kapital} \times 100}{\text{Ukupno ponderirano poslovanje}}$$

Nadalje, kako bi se adekvatnost kapitala mogla izračunati, potrebno je definirati stavke unutar formule. Iznos jamstvenog kapitala može se dobiti prema formuli:⁷³

$$\text{Jamstveni kapital} = \text{Temeljni (osnovni) kapital} + \text{Dopunski kapital}$$

S obzirom na značaj i važnost kapitala, regulativa određuje uvijete koji moraju biti zadovoljeni. Neki od njih su:⁷⁴

- dionički kapital banke bezuvjetno je nepovratan,
- dionice koje kotiraju na burzi za vrijeme poslovanja banke stoje u cijelosti na raspolaganju za pokriće gubitaka,
- u slučaju stečaja odnosno likvidacije, dionički kapital u cijelosti i bez ograničenja stoji na raspolaganju za podmirenje gubitaka banke nakon što su podmirene obveze prema svim drugim vjerovnicima.

Središnja banka, u Hrvatskoj HNB, može odrediti koje stavke smiju, a koje ne smiju biti sadržane u izračunu adekvatnosti kapitala. Na primjer, dobit tekuće godine se

⁷¹ M. Gregurek i N. Vidaković, op. cit., str. 419.

⁷² Hrvatska narodna banka, *Odluka o adekvatnosti kapitala*, Narodne Novine, br. 17/2003, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_02_17_229.html (pristupljeno: 17.5.2021.)

⁷³ Hrvatska narodna banka, *Odluka o adekvatnosti kapitala*, Narodne Novine, br. 17/2003, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_02_17_229.html (pristupljeno: 17.5.2021.)

⁷⁴ M. Gregurek i N. Vidaković, op. cit., str. 420.

najčešće ne koristi za izračun adekvatnosti kapitala iako spada pod temeljni kapital banke. Trezorske dionice, dionice banke koje banka kupuje i drži u vlastitoj imovini, su također stavka koja se odbija u izračunu. Od temeljnog kapitala odbijaju se sljedeće stavke:

- „gubitci proteklih godina,
- gubitak tekuće godine,
- kapitalni gubitak,
- goodwill, licencije, patenti i zaštitni znakovi,
- trezorske dionice,
- neotplaćena svota kredita kojom su otkupljene dionice banke koje se uključuju u temeljni kapital te jamstva za te kredite.“⁷⁵

Nadalje, jamstveni kapital izračunat će se na sljedeći način:

1. „Bruto temeljni kapital (osnovni)
2. Odbitci od bruto temeljnog kapitala
- 3. Temeljni (osnovni) kapital (1-2)**
4. Bruto dopunski kapital I i II.
5. Odbitci od bruto dopunskog kapitala
- 6. Dopunski kapital (4-5)**
7. Dopunski kapital koji se uključuje u jamstveni (najviše do visine temeljnog)
- 8. Bruto jamstveni kapital (3+7)**
9. Odbitci od bruto jamstvenog kapitala
- 10. Jamstveni kapital (8-9)⁷⁶**

Jamstveni kapital ima pet osnovnih funkcija. Prva je osnivanje banke, zatim pribavljanje sredstva za poslovanje, pokriva neočekivanih gubitaka, zaštita vjerovnika te regulativna funkcija. Prema članku 19. točki 1. Zakona o kreditnim institucijama početni odnosno inicijalni kapital za osnivanje banke mora iznositi minimalno 40 milijuna kuna, za štedne banke minimalno 8 milijuna kuna, a za štedionice minimalno 20 milijuna kuna.⁷⁷ Banke temeljni kapital prikupljaju emisijom dionica te on treba biti

⁷⁵ ibidem, str. 421.-422.

⁷⁶ ibidem, str. 422.

⁷⁷ Zakon o kreditnim institucijama, čl. 19., Narodne Novine, br. 159/13, 19/15, 102/, 15/18, 70/19,47/20,146/20, dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/195/Zakon-o-kreditnim-institucijama> (pristupljeno: 17.5.2021.)

u potpunosti uplaćen u novcu. Temeljni odnosno jamstveni kapital mora sadržavati minimalno tri četvrtine odnosno 75% redovnih dionica, a najviše jednu četvrtinu odnosno 25% preferencijalnih odnosno povlaštenih dionica.⁷⁸

Druga funkcija jamstvenog kapitala je pribavljanje sredstva za poslovanje što znači da se prikupljeni jamstveni kapital koristi u tekućem poslovanju te se ulaže u stalna sredstva, vlasničke uloge, kreditne i ne kreditne plasmane te se drži u obveznoj pričuvi i pričuvama likvidnosti. Što je veći jamstveni kapital, to banka ima više sredstava za redovno poslovanje. Treća funkcija je pokrivanje neočekivanih gubitaka. U slučaju neočekivanih gubitaka nastalih zbog lošeg plasmana, manjka prihoda, rizičnog poslovanja ili bilo kojeg drugog razloga, banka može koristiti određene stavke jamstvenog kapitala kako bi pokrila te gubitke. Za pokrivanje gubitaka se prvenstveno koriste rezerve no ako one nisu dovoljne, ostatak će se pokriti iz zadržane dobiti, sredstvima pribavljenim izdavanjem hibridnih instrumenata, kapitalom dioničara i slično.⁷⁹

Četvrta funkcija jamstvenog kapitala ogleda se u zaštiti vjerovnika u slučaju likvidacije. Vjerovnici se isplaćuju iz likvidacijske mase koja nastaje kada se ukupna aktiva unovči. Zadnja odnosno peta funkcija je regulativna funkcija. Jamstveni kapital je obračunska kategorija i prema njoj se računaju razni parametri koje zahtjeva središnja banka kako bi regulirala poslovanje banaka. „Najznačajniji parametri su sljedeći:

1. *Temeljni kapital kao dio jamstvenog kapitala banke koja se osniva ne može u novčanom obliku iznositi manje od 40 milijuna kuna.*
2. *Iznos jamstvenog kapitala mora biti najmanje 10% rizikom ponderirane aktive.*
3. *Izloženost banke prema jednoj osobi, koja obuhvaća iznos svih tražbina po kreditima i drugim osnovama, ulaganja u vrijednosne papire i vlasničke uloge i preuzete obveze, ne smije prelaziti 25% jamstvenog kapitala.*
4. *Izloženost banke jednoj osobi koja je jednaka ili veća od 10% jamstvenog kapitala naziva se velika izloženost. Za zaključivanje pravnog posla kojim bi*

⁷⁸ A. Jurman, „Jamstveni kapital hrvatskih banaka u svjetlu novih bazelskih standarda“, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, Vol. 21, No. 1, 2003., str. 69., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/103598> (pristupljeno: 17.5.2021.)

⁷⁹ A. Jurman, „Jamstveni kapital hrvatskih banaka u svjetlu novih bazelskih standarda“, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, Vol. 21, No. 1, 2003., str. 69-70., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/103598> (pristupljeno: 17.5.2021.)

takva izloženost nastala ili se povećala potrebna je prethodna suglasnost nadzornog odbora banke.

- 5. Zbroj svih velikih izloženosti ne smije prelaziti 600% jamstvenog kapitala.*
- 6. Pojedinačna izloženost prema članovima uprave, članovima nadzornog odbora, prokuristima banke, osobama koje imaju ugovore o radu uz posebne uvjete i članovima njihove uže obitelji, pojedinačna izloženost prema dioničarima banke koji imaju 5% ili više dionica banke, kao i pravne osobe u čijem kapitalu banka ili članovi uprave i članovi nadzornog odbora imaju više od 20% udjela ne smije prelaziti više od 10% jamstvenog kapitala.*
- 7. Ukupna izloženost banke prema osobama koje banka izravno ili neizravno kontrolira ne smije zajedno prelaziti 20% jamstvenog kapitala.*
- 8. Pojedinačno ulaganje u kapital financijske institucije ne smije prelaziti 15%, a ukupna ulaganja u sve financijske institucije 30% jamstvenog kapitala banke.*
- 9. Ukupna ulaganja banke u zemljište, zgrade, opremu i uređenje poslovnog prostora ne smiju zajedno prelaziti 40% jamstvenog kapitala.*
- 10. Izloženost ukupne devizne pozicije valutnom riziku ne smije prelaziti 20% jamstvenog kapitala.*
- 11. Za izravno ili neizravno stjecanje kvalificiranog udjela, a to je 20% kapitala banke, kao i za svako daljnje stjecanje više od 20%, dakle 33%, 50% ili 75% kapitala banke potrebna je prethodna suglasnost HNB-a.*
- 12. Ukoliko banka želi uložiti sredstva u iznosu većem od 10% svog jamstvenog kapitala da bi postupno ili odjednom stekla udjel u drugoj financijskoj instituciji ili drugom trgovačkom društvu mora prethodno pribaviti suglasnost HNB-a.⁸⁰*

Što je jamstveni kapital veći, to će poslovanje banke biti sigurnije i vjerovnici će imati više povjerenja u banku.

Druga stavka u izračunu adekvatnosti kapitala je rizikom ponderirana aktiva odnosno ukupno ponderirano poslovanje. Rizikom ponderirana aktiva uključuje svaki element aktive ponderiran za rizik koji snosi kako bi se izračunalo koliko svaka stavka aktive odnosno plasman ugrožava kapital banke. Što je veći rizik plasmana, to će biti i veći ponder za izračun. Ukoliko određena imovine ne ugrožava poslovanje banke, tada je

⁸⁰ A. Jurman, „Jamstveni kapital hrvatskih banaka u svjetlu novih bazelskih standarda“, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, Vol. 21, No. 1, 2003., str. 70-71., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/103598> (pristupljeno: 17.5.2021.)

njezin ponder „0“ (nula). Stavke koje umanjuju temeljni i jamstveni kapital nisu uključene u ponderiranu aktivu. Osim stavki aktive, adekvatnost kapitala uključuje i pojedine izvanbilančne stavke u izračun.⁸¹

4.2. Regulatorni zahtjevi za kapitalom

Potreba za većom financijskom stabilnosti banaka potaknula je razvoj regulatornih zahtjeva za kapitalom odnosno kapitalnih zahtjeva. Kapitalni zahtjevi su zapravo instrument za postizanje deregulacije, smanjenja društvenih troškova uzrokovanih nestabilnošću te sprječavanje kriza do kojih dolazi zbog neodgovornog ponašanja banaka.⁸²

Iako se ponajprije odnose na banke, kapitalni zahtjevi odnose se i na druge financijske institucije kao na primjer investicijska društva. U Europskoj uniji, odnosno Bankovnoj uniji, trenutno se primjenjuju standardi iskazani Baselskim sporazumom iz 2010. godine odnosno Baselom III. Osim Baselskog sporazuma, od 2014. godine su na snazi i Uredba o kapitalnim zahtjevima (eng. Capital Requirements Regulation – CRR) te Direktiva o kapitalnim zahtjevima (eng. Capital Requirements Directives – CRD). Regulatorna pravila, uz interne kontrole i postupke banke, predstavljaju prevenciju od nastanka nepovoljnih i nestabilnih situacija za banku koje se dalje prelijevaju na cijelo financijsko tržište te služe kao zaštita za "male štediše" odnosno klijente banke i njezine vjerovnike. Pravila i ograničenja za kontrolu i nadzor poslovanja banaka čine dio prudencijalne regulacije.⁸³

Cilj regulacije banaka je osigurati likvidnost i solventnost banke te potpomagati stvaranju i održavanju ekonomski djelotvornog i konkurentnog financijskog sustava. Regulatorne politike koje provode države, vlade i nadležne institucije služe za očuvanje trenutne razine likvidnosti ili poticanje rastuće likvidnosti te osiguranje one razine

⁸¹ Hrvatska narodna banka, *Odluka o adekvatnosti kapitala*, Narodne Novine, br. 17/2003, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_02_17_229.html (pristupljeno: 17.5.2021.)

⁸² A. Kundid Novokmet, „Kontroverze regulacije kapitala kroz kapitalne zahtjeve“, *Ekonomski pregled*, Vol. 66, No. 2, 2015., str. 156-176, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/139352> (pristupljeno: 17.5.2021.)

⁸³ I. Miletić, „Nadzor banaka i stabilnost bankarskog sustava“, *Ekonomski istraživanja*, Vol. 21., No. 3., 2008., str. 43.-56., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/38179> (pristupljeno: 17.5.2021.)

likvidnosti pri kojoj banka može bez odlaganja podmiriti sve tekuće obveze prema vjerovnicima.⁸⁴

4.2.1. Baselski sporazumi

Baselski odbor za nadzor banaka, u početku nazvan Odbor za bankarske propise i nadzornu praksu, osnovan je 1974. godine od strane guvernera središnjih banaka zemalja članica skupine G-10.⁸⁵ Baselski odbor je osnovan u svrhu rješavanja poremećaja na međunarodnim valutama i bankarskim tržištima. Odbor se nalazi u Banci za međunarodne namire, još zvanom i Banka za međunarodna poravnanja (eng. Bank for International Settlements – BIS), sa sjedištem u Baselu. Osnovan je sa svrhom održavanja financijske stabilnosti poboljšanjem kvalitete bankarskog nadzora u svijetu i služio je kao forum za redovnu suradnju između država članica u pitanjima bankarskog nadzora. Prvi sastanak Odbora održao se u veljači 1975. godine te se od tada redovito održavaju tri ili četiri puta godišnje, ovisno o potrebi.⁸⁶

Od svog osnivanja, Baselski je odbor proširio svoje članstvo s G-10 na 45 institucija iz 28 različitih jurisdikcija. Na početku je jedan od najvažnijih ciljeva rada Odbora bio zatvoriti praznine u međunarodnom nadzornom pokrivanju, tako da nijedna bankarska ustanova ne bi izbjegla nadzor te bi nadzor bio primjeren i dosljedan u svim državama članicama. Prvi korak u ovom smjeru bio je papir izdan 1975. godine koji je poznat kao "*Konkordat*". Konkordat je stvoren kao dokument koji redefinira već ustanovljena načela te predstavlja osnovu za nadzor poslovanja banaka s inozemnim podružnicama. Naglasak je bio na utvrđivanju likvidnosti, solventnosti te razine operacija na deviznim tržištima. U svibnju 1983. Konkordat je revidiran i ponovno izdan kao Načela za nadzor stranih poslovnica banaka, a u srpnju 1992. godine određena načela Konkordata preoblikovana su i objavljena kao Minimalni standardi za nadzor nad međunarodnim bankarskim skupinama i njihovim prekograničnim poslovnicama.⁸⁷

⁸⁴ loc. cit.

⁸⁵ Sastoji se od 11 industrijaliziranih država koje se sastaju godišnje ili češće, po potrebi, kako bi se međusobno savjetovale, raspravljale i surađivale u međunarodnim financijskim pitanjima; zemlje članice su Belgija, Kanada, Francuska, Njemačka, Italija, Japan, Nizozemska, Švedska, Švicarska, UK i SAD.

⁸⁶ Bank for International Settlements, *History of the Basel Committee*, dostupno na: <https://www.bis.org/bcbs/history.htm> (pristupljeno: 18.5.2021.)

⁸⁷ Bank for International Settlements, *History of the Basel Committee*, dostupno na: <https://www.bis.org/bcbs/history.htm> (pristupljeno: 18.5.2021.)

U listopadu 1996. godine Odbor je, u suradnji s Međunarodnom organizacijom za nadzor trgovanja vrijednosnim papirima (IOSCO) i Međunarodnim udruženjem za nadzor osiguravajućih društava (IAIS) poznatima pod nazivom Joint Forum, objavio izvješće o nadzoru prekograničnog bankarstva. U dokumentu su predstavljeni prijedlozi za prevladavanje prepreka za učinkovit konsolidirani nadzor prekograničnog poslovanja međunarodnih banaka te se proširuje opseg nadzora tako da uključi razinu financijskih konglomerata što obuhvaća i osiguravajuća društva i tržišta vrijednosnicama. Naknadno odobren od strane supervizora iz 140 zemalja, izvještaj je pomogao uspostaviti odnose između supervizora u matičnoj i zemlji domaćinu.⁸⁸

Uključivanje supervizora koji nisu iz G-10 također je igralo vrlo bitnu ulogu u formiranju temeljnih načela za postizanje učinkovitog bankarskog nadzora u sljedećoj godini. Poticaj za ovaj dokument dao je izvještaj ministara financija G-7 iz 1996. godine koji je pozvao na učinkovit nadzor na svim važnim financijskim tržištima, uključujući i ona u tržišnim gospodarstvima u razvoju. Kada je prvi put objavljen u rujnu 1997. godine, članak je izložio 25 osnovnih načela za koja je Baselski odbor smatrao da bi trebala postojati kako bi nadzorni sustav bio učinkovit. Od rujna 2012. godine dokument uključuje 29 načela koja pokrivaju nadzorne ovlasti, potrebu za ranom intervencijom i pravovremenim nadzornim akcijama, nadzorna očekivanja banaka i usklađenost sa nadzornim standardima.⁸⁹

Osim već navedenih publikacija, najznačajnije su one o sporazumima o adekvatnosti kapitala koje su poznate pod nazivima Basel I., Basel II. i Basel III.

Godine 1987. Baselski odbor donosi Baselski sporazum o adekvatnosti kapitala odnosno Basel I. koji je usvojen od strane zemalja članica G-10 te službeno objavljen 1988. godine. Suštinu ovog sporazuma čini:⁹⁰

- obveza mjerenja adekvatnosti kapitala prema određenim standardima,
- uvođenje minimalne stope adekvatnosti kapitala od 8%,

⁸⁸ Hrvatska narodna banka, *Bilten o bankama broj 7*, Zagreb, 2003., dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/122068/hbilten-o-bankama-7.pdf/14a6deda-8949-49c6-9623-7af25501918f> (pristupljeno: 18.5.2021.)

⁸⁹ Bank for International Settlements, *History of the Basel Committee*, dostupno na: <https://www.bis.org/bcbs/history.htm> (pristupljeno: 18.5.2021.)

⁹⁰ V. Matić, „Baselski sporazum o kapitalu (Baselski sporazum I)“, *Bankarstvo*, No. 5-6, 2009., str. 128.-133., dostupno na: http://www.ubsasb.com/Portals/0/Casopis/2009/5_6/B05-06-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 18.5.2021.)

- obuhvat svih banaka koje posluju na tržištu unutar država koje su prihvatile sporazum.

Preporuke Basela I., iako nisu bile zakonski obvezujuće, prihvaćene su u preko 100 zemalja diljem svijeta. U ovom sporazumu obuhvaćen je samo kreditni rizik banaka te se sastoji od tri dijela. Prvi dio obuhvaća identifikaciju uloga kapitala u odnosu na izloženost kreditnom riziku te standardizaciju definicije kapitala. Kapital je definiran kao glavna obrana banke od rizika te je podijeljen na 3 dijela:⁹¹

1. Osnovni kapital,
2. Dopunski ili dodatni kapital,
3. Kratkoročne subordinirane obveze za pokriće izloženosti tržišnim rizicima.

Drugi dio sporazuma obuhvaća mjerenje izloženosti riziku i kalkulaciju kapitalnih troškova pod nazivom Pristup pondera rizika (Risk-Weight-Approach). Predstavljen je okvir od pet pondera: 0%, 10%, 20%, 50% i 100%. Sporazum također daje prijedlog za kategorizaciju stavki aktive te izvanbilančne aktive prema odgovarajućim ponderima. U trećem dijelu obuhvaćena je tema adekvatnosti kapitala. Baselskim sporazumom propisani su minimalni zahtjevi koje banke u vodećim industrijski razvijenim zemljama moraju ispunjavati, a temelje se na rizičnosti njihove imovine.⁹² Prema sporazumu, koeficijent adekvatnosti kapitala definiran je kao odnos kapitala i rizikom ponderirane aktive. Razina adekvatnosti kapitala koju banke moraju održavati iznosi minimalno 8%, a banke mogu držati i višu razinu kapitala.⁹³

Godine 1996. Basel I. je dopunjen te osim kreditnog rizika počinje uključivati i izloženost tržišnim rizicima u izračun adekvatnosti kapitala. Izračun stope adekvatnosti kapitala može se jednostavno prikazati sljedećom formulom:⁹⁴

$$\text{Stopa adekvatnosti kapitala} = \frac{\text{Kapital}}{\text{Rizikom (kreditni + tržišni) ponderirana aktiva}} \times 100 = \text{min. 8\%}$$

⁹¹ V. Matić, „Bazelski sporazum o kapitalu (Bazelski sporazum I)“, *Bankarstvo*, No. 5-6, 2009., str. 128.-133., dostupno na: http://www.ubsasb.com/Portals/0/Casopis/2009/5_6/B05-06-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 18.5.2021.)

⁹² P. S. Rose i S. C. Hudgins, op. cit., str. 47.

⁹³ F. Saita, *Value at risk and bank capital management*, Academic Press, 2007., str. 7.-8.

⁹⁴ V. Matić, „Bazelski sporazum o kapitalu (Bazelski sporazum I)“, *Bankarstvo*, No. 5-6, 2009., str. 128.-133., dostupno na: http://www.ubsasb.com/Portals/0/Casopis/2009/5_6/B05-06-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 18.5.2021.)

Iako je donošenje Baselskog sporazuma bilo revolucionarno za nadzor banaka, postojali su određeni nedostaci. Jedan od najvećih nedostataka je što u početku nije obuhvaćao tržišni rizik, a također ni druge vrste rizika kao što je operativni rizik. Kako bi se ti nedostaci otklonili, dolazi do odluke o izradi novog sporazuma odnosno Basela II. U lipnju 2004. godine objavljena je konačna verzija Basela II. pod nazivom "*Međunarodna mjerenja kapitala i standardi o kapitalu*".⁹⁵

Novi sporazum baziran je na tri koncepta odnosno stupa:⁹⁶

1. Minimalna adekvatnost kapitala,
2. Supervizijski proces,
3. Tržišna disciplina.

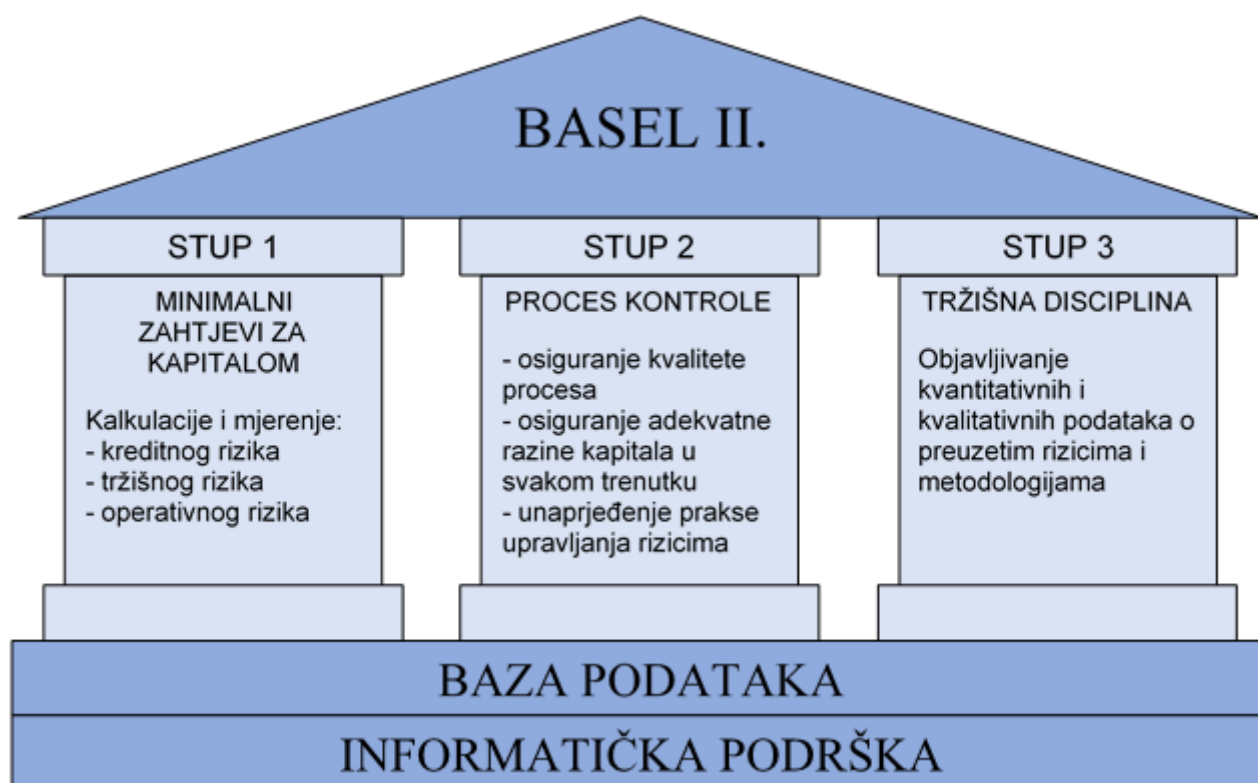
Baselom II. uspostavljeni su kriteriji za priznavanje transfera i ublažavanje rizika korištenjem derivata te se sekuritizirana aktiva svrstava u zasebnu kategoriju s posebnim tretmanom. Također se postavljaju temelji za razvoj okvira za stresne scenarije. U prvom stupu definirani su pojam i struktura kapitala te način izračuna i minimalna stopa adekvatnosti kapitala. Jednako kao i u Baselu I. određena je minimalna stopa adekvatnosti kapitala od 8%. Drugi stup, supervizijski proces stavlja naglasak na obuhvatnijoj ulozi nacionalnih regulatora i kontrolora pri komunikaciji i razvoju unutarnjih metoda procijene rizika s bankama. Kontrolorima se pruža mogućnost procijene utjecaja rizika na različite modele određivanja ekonomskog kapitala. Treći stup, tržišna disciplina obvezuje banke da javno informiraju o visini kapitalnih troškova, procedurama i mehanizmima za upravljanje rizicima. Javnost ovih informacija uzrokuje veću tržišnu disciplinu.⁹⁷

⁹⁵ P. S. Rose i S. C. Hudgins, op. cit., str. 496.

⁹⁶ ibidem, str. 497.

⁹⁷ V. Matić, „Bazelski sporazum II.“, *Bankarstvo*, No. 7-8, 2009., str. 116.-121., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2009/7_8/B07-08-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 19.5.2021.)

Slika 2. Tri stupa Baselskog sporazuma II.

Izvor: V. Matić, „Baselski sporazum II.“, *Bankarstvo*, No. 7-8, 2009., str. 118., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2009/7_8/B07-08-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 19.5.2021.)

Cilj Basela II. je osigurati veću obuhvatnosti izloženosti rizicima u smislu vrsta rizika koji su uključeni u izračun stope adekvatnosti kapitala banaka, sofisticiraniji je i precizniji od Baselskog sporazuma o kapitalu odnosno Basela I. Ovaj koncept je također prilagođen za primjenu na razini pojedine banke te ga mogu primjenjivati i srednje i male banke kako bi mogle održavati svoju konkurentsku sposobnost. Ove promjene su napravljene kako bi sporazum mogao biti prihvaćen od strane većeg broja kreditnih institucija odnosno banaka diljem svijeta te kako bi postao svjetski standard u mjerenju adekvatnosti kapitala i izloženosti rizicima u bankarskom sektoru. Donošenjem Basela II. ostvareno je bolje vrednovanje kapitala, ekonomičnija organizacija rada, lakša identifikacija rizičnih portfelja te veća kvaliteta strategija usmjerenih na upravljanje rizicima.⁹⁸

⁹⁸ V. Matić, „Baselski sporazum II.“, *Bankarstvo*, No. 7-8, 2009., str. 116.-121., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2009/7_8/B07-08-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 19.5.2021.)

Najveće prednosti Basela II. su mogućnost razvoja procesa primjene i izračuna izloženosti rizicima i stope adekvatnosti kapitala te mogućnost izbora između različitih modela izračuna, stavljanje naglaska na razvoj internih kontrola i modela banaka te mogućnost izbora između složenijih i jednostavnih modela upravljanja rizicima. Modeli upravljanja rizicima obuhvaćaju standardizirani pristup koji je ujedno i najjednostavniji te interne modele odnosno IRB pristup (Internal Ratings Based Approach) koji zahtijeva primjenu internih modela banaka.⁹⁹

Metodologija standardiziranog pristupa jednaka je pristupu iz Basela I., podrazumijeva primjenu ponderi rizika za pozicije aktive te primjenu kreditnog faktora za pozicije izvanbilančne aktive. No Basel II. predstavlja širu kategorizaciju aktive prema 12 kategorija plus izvanbilančna kategorija:¹⁰⁰

- potraživanja od suverena,
- potraživanja od međunarodnih razvojnih banaka te komercijalnih banaka,
- potraživanja od poduzeća za sekuritizaciju,
- potraživanja od poslovnog sektora,
- potraživanja od fizičkih osoba,
- osigurana potraživanja,
- dospjela potraživanja,
- visoko rizična aktiva,
- ostala potraživanja,
- izvanbilančna aktiva.

Kategorizacije su predstavljene tim redoslijedom zbog toga što svaka sljedeća kategorija predstavlja veću izloženost riziku od prethodne. U Tablici 1. prikazana je kategorizacija aktive prema standardiziranom pristupu te ponderi za svaku kategoriju.

⁹⁹ V. Matić, „Bazelski sporazum II.“, *Bankarstvo*, No. 7-8, 2009., str. 116.-121., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2009/7_8/B07-08-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 19.5.2021.)

¹⁰⁰ V. Matić, „Bazel II. – Standardizovani pristup kreditnom riziku“, *Bankarstvo*, No. 9-10, 2009., str. 124.-129., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2009/9_10/B09-10-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 19.5.2021.)

Tablica 1. Kategorizacija aktive prema standardiziranom pristupu

Kategorija aktive	Ponder rizika/kreditni faktor
1. Potraživanja od suverena	0-150%
2. Potraživanja od međunarodnih razvojnih banaka	
3. Potraživanja od komercijalnih banaka	
4. Potraživanja od poduzeća	
5. Potraživanja fizičkih osoba	75%
6. Osigurana potraživanja	35%/100%
7. Dospjela potraživanja	150%(100%)
8. Visoko rizična aktiva	150%
9. Ostala potraživanja	100%
10. Izvanbilančna aktiva	0-100%

Izvor: V. Matić, „Bazel II. – Standardizovani pristup kreditnom riziku“, *Bankarstvo*, No. 9-10, 2009., str. 126., dostupno na:

https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2009/9_10/B09-10-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 19.5.2021.)

Kod IRB pristupa banke same procjenjuju razinu rizičnosti potraživanja odnosno svake kategorije aktive. Za izračun rizikom ponderirane aktive postoje četiri osnovne komponente rizika:¹⁰¹

1. vjerojatnost da dužnik neće podmiriti svoje obveze u cijelosti (Probability of default – PD),
2. veličina gubitka pri neizvršenju (Loss given default – LGD),
3. veličina izloženosti pri neizvršenju (Exposure default – EAD),

¹⁰¹ V. Matić, „Bazel II. – IRB pristup kreditnom riziku“, *Bankarstvo*, No. 11-12, 2009., str. 136.-143., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2009/11_12/B11-12-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 19.5.2021.)

4. efektivna ročnost (Maturity – M).

Uz korištenje navedenih komponenti računa se rizikom ponderirana aktiva pomoću koje se zatim izračunava minimalni kapitalni zahtjev. S obzirom da je pojedine komponente rizika vrlo teško odrediti, banke se moraju pouzdati u vlastitu sposobnost procjene i klasifikacije različitih rizika na precizan i pouzdan način. Kod ovog pristupa aktiva se dijeli na potraživanja od trgovačkih društva, potraživanja od državnih institucija, potraživanja od banaka, potraživanja od fizičkih osoba te potraživanja od vlasničkih vrijednosnih papira.¹⁰²

Kad odgovor na financijsku krizu 2008. godine, Baselski odbor donosi novi sporazum odnosno Basel III. Tijekom krize je bilo jasno vidljivo kako je bankarski sektor opterećen prevelikom polugom i neadekvatnim rezervama likvidnosti nastalim zbog lošeg i neodgovornog upravljanja bankom i bankarskim rizicima. Kao odgovor na ovakvo stanje, Baselski odbor 2009. godine izdaje Načela za dobro upravljanje rizikom likvidnosti i nadzor, a 2010. godine prihvaćeni su novi standardi kapitala i likvidnosti.¹⁰³

Basel III. obuhvaća sljedeće:¹⁰⁴

- stroži zahtjevi za kvalitetu i količinu regulatornog kapitala,
- dodatni sloj osnovnog kapitala,
- protuciklički sloj kapitala,
- omjer financijske poluge,
- zahtjevi za likvidnošću,
- dodatni zahtjevi za sistemski važne banke.

Izračun minimalnih zahtjeva te stope adekvatnosti kapitala nije se promijenio u odnosu na Basel II. Najznačajnija promjena je uvođenje zahtjeva za likvidnošću. Zahtjev za likvidnosnu pokrivenost zahtijeva od kreditnih institucija da u svakom trenutku imaju koeficijent likvidnosne pokrivenosti na razini od minimalno 100%. Koeficijent

¹⁰² V. Matić, „Bazel II. – IRB pristup kreditnom riziku“, *Bankarstvo*, No. 11-12, 2009., str. 136.-143., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2009/11_12/B11-12-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 19.5.2021.)

¹⁰³ P. S. Rose i S. C. Hudgins, op. cit., str. 505.

¹⁰⁴ Bank for International Settlements, *Basel III: international regulatory framework for banks*, dostupno na: <https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm> (pristupljeno: 20.5.2021.)

predstavlja zaštitnog sloja likvidnosti i neto likvidnosnih odljeva tijekom razdoblja stresa u trajanju od 30 kalendarskih dana te se izražava u postotku.¹⁰⁵

Zaštitni sloj likvidnosti obuhvaća likvidnu imovinu. No kako bi likvidna imovina mogla biti uključena u izračun zaštitnog sloja likvidnosti, mora zadovoljavati određene zahtjeve:

1. „*imovina je vlasništvo, pravo ili udjel koji drži kreditna institucija,*
2. *imovinu nije izdala sama kreditna institucija, njezino matično društvo,*
3. *imovinu nije izdao nitko od sljedećih: druga kreditna institucija, investicijsko društvo, društvo za osiguranje/reosiguranje, financijski holding, mješoviti financijski holding,*
4. *vrijednost imovine mora biti moguće odrediti na temelju široko rasprostranjenih i lako dostupnih tržišnih cijena,*
5. *imovina mora biti uvrštena na priznatoj burzi, mora biti utrživa izravnom prodajom na aktivnom tržištu ili jednostavnom repo transakcijom na općeprihvaćenim repo tržištima.*“¹⁰⁶

Basel III. propisuje povećanje osnovnog kapitala sa 2% na 4,5% što dovodi do veće kvalitete regulatornog kapitala, a umjesto dodatnog kapitala uvodi se zaštitni sloj kapitala. Uz primjenu zaštitnog sloja, adekvatnost kapitala se povećava sa 8% na 10,5%. Također se daje pravo regulatorima da obvežu banku za uvođene protucikličkog sloja kapitala od 2,5% zbog koje adekvatnost kapitala dodatno raste na 13%. Osim na banke, Basel III. se primjenjuje i na osiguravajuća društva i na gospodarske subjekte.¹⁰⁷

¹⁰⁵ V. Matić, „Bazel III. – Uvođenje standarda opšte likvidnosti“, *Bankarstvo*, No. 3-4, 2011., str. 158.-161., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2011/3_4/B03-04-2011-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 20.5.2021.)

¹⁰⁶ EUR-Lex Access to European Union Law, *Delegirana uredba Komisije (EU) 2015/61 o dopuni Uredbe (EU) br. 575/2013 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu zahtjeva za likvidnosnu pokrivenost kreditnih institucija*, čl. 7., 2015. dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32015R0061> (pristupljeno: 20.5.2021)

¹⁰⁷ V. Matić, „Bazel III. – Izmenjeni koncept kapitala (1)“, *Bankarstvo*, No. 7-8, 2011., str. 158.-161., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2011/7_8/UBS-Bankarstvo-07-08-2011-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 20.5.2021.)

4.2.2. Uredba o kapitalnim zahtjevima – CRR

Uredba o kapitalnim zahtjevima (engl. Capital Requirements Regulation – CRR) predstavlja bonitetne zahtjeve za kapitalom, likvidnošću te kreditnim rizikom, a odnosi se na investicijska društva i kreditne institucije odnosno banke. Uredba je stupila na snagu 2013. godine te se primjenjuje u svim državama članicama Europske Unije. U vidu kapitalnih zahtjeva od banaka se zahtijeva da imaju dostatnu količinu kapitala za pokrivanje neočekivanih gubitaka usred kojih može doći do nesolventnosti. Kapitalni zahtjev je izražen kao postotak rizikom ponderirane aktive što znači da se za manje rizičnu aktivu izdvaja manje, a za više rizičnu aktivu više kapitala. Kapital se, kao i kod Baselskog sporazuma, dijeli na osnovni i na dopunski kapital. Razina ukupnog kapitala koju banke trebaju u svakom trenutku održavati jest minimalno 8% rizikom ponderirane aktive, a osnovni kapital trebaju održavati na razini od minimalno 4,5% rizikom ponderirane aktive.¹⁰⁸

Likvidnosni zahtjevi, jednako kao kod Basela III., predstavljaju razinu likvidne imovine koju banke imaju za potrebe pokrivanja neto likvidnosnih odljeva tijekom perioda od 30 dana u iznimno stresnim uvjetima, koeficijent treba iznositi minimalno 100%, a likvidna aktiva mora biti na razini od minimalno 25%.¹⁰⁹

Financijska poluga predstavlja odnos između jamstvenog kapitala i ukupne imovine banke. Ako imovina ima veću vrijednost od osnovnog kapitala, banka je pod utjecajem efekta financijske poluge. Uredbom se pokušava smanjiti previsoka razina financijske poluge koja potencijalno može narušiti solventnost banke. Banke su dužne objaviti svoj koeficijent zaduženosti odnosno omjer osnovnog kapitala i prosječne konsolidirane imovine što ukazuje na razinu pripremljenosti banke za pokriće dugoročnih obveza.¹¹⁰

¹⁰⁸ Vijeće Europske unije, *Kapitalni zahtjevi za bankovni sektor*, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/> (pristupljeno: 20.5.2021.)

¹⁰⁹ Vijeće Europske unije, *Kapitalni zahtjevi za bankovni sektor*, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/> (pristupljeno: 20.5.2021.)

¹¹⁰ Vijeće Europske unije, *Kapitalni zahtjevi za bankovni sektor*, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/> (pristupljeno: 20.5.2021.)

4.2.3. Direktiva o kapitalnim zahtjevima – CRD

Direktiva o kapitalnim zahtjevima (engl. Capital Requirements Directive – CRD) se u državama članicama Europske unije primjenjuje od 2013. godine. Unutar Direktive obuhvaćena su pravila o zaštitnim slojevima kapitala, bonitetnom nadzoru, korporativnom upravljanju, bonusima bankarima odnosno zaposlenicima i primitcima. Direktiva pokriva i „*nadzorne ovlasti i alate za bonitetni nadzor nad institucijama od strane nadležnih tijela, bonitetni nadzor nad institucijama od strane nadležnih tijela, i zahtjeve za objavljivanje za nadležna tijela u području bonitetne regulative i nadzora nad institucijama.*“¹¹¹ Direktiva je donesena kao dio zakonodavnog paketa te služi kao sredstvo za smanjivanje rizika u financijskom sektoru te za osiguravanje sposobnosti sektora da izdrži i prevlada potencijalne gospodarske šokove i krizne situacije.

Upravljanje bonusima zaposlenika predstavlja najveći dopušteni omjer između fiksnog dijela plaće zaposlenika i bonusa na plaću; bonus ne smije iznositi više od godišnjeg fiksnog dijela plaće zaposlenika. Ova odluka je donesena kako bi se zaposlenici prestali upuštati u prevelike rizike zbog potencijalno velike zarade odnosno bonusa za preuzeti rizik. Što se tiče boljeg upravljanja i veće transparentnosti, uvode se nova pravila kako bi se upravljačkim tijelima osigurao bolji i učinkovitiji nadzor i upravljanje rizicima; predlaže se veća raznolikost članova odbora radi bolje učinkovitosti nadzora. Direktiva propisuje i dodatne kapitalne zahtjeve kao dodatak zahtjevima iz Uredbe o kapitalnim zahtjevima, dodatni zahtjevi su zaštitni slojevi kapitala.¹¹²

4.3. Kapital kao zaštita od rizika

Održavanje zdrave razine kapitala služi kao zaštita od različitih vrsta rizika jer rizici uzrokuju gubitke za banku, a kapital upija te gubitke zbog čega povjerenje deponenata ostaje nenarušeno. Kako bi se osigurala viša razina kapitala, prema Direktivi o kapitalnim zahtjevima propisani su dodatni slojevi kapitala odnosno zaštitni slojevi:

¹¹¹ EUR-Lex Access to European Union Law, *Banke i investicijska društva – bonitetni nadzor*, 2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/LSU/?uri=CELEX:32013L0036> (pristupljeno: 20.5.2021.)

¹¹² Vijeće Europske unije, *Kapitalni zahtjevi za bankovni sektor*, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/> (pristupljeno: 20.5.2021.)

- „zaštitni sloj za očuvanje kapitala,
- protuciklički sloj kapitala,
- zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik,
- zaštitni sloj kapitala za sistemski važne kreditne institucije.“¹¹³

4.3.1. Zaštitni sloj za očuvanje kapitala

Uloga zaštitnog sloja kapitala jest obrana od neočekivanih gubitaka koji proizlaze iz rizičnosti poslovanja. Banke su obvezne držati zaštitni sloj kapitala najviše kvalitete u obliku redovnog osnovnog kapitala u iznosu od minimalno 2,5% ukupne izloženosti rizicima. Zaštitnim slojem nastoji se očuvati razina kapitala banke jer će se nastali gubitci pokriti iz zaštitnog sloja. Obveza držanja ove vrste zaštitnog sloja kapitala je obvezna prema Zakonu o kreditnim institucijama, zaštitni sloj se nadograđuje na minimalnu regulatornu stopu redovnoga osnovnoga kapitala od 4,5%.¹¹⁴

4.3.2. Protuciklički kapital

Protuciklički kapital uveden je Baselom III. u svrhu očuvanja kapitala banaka usred gospodarskih ciklusa koji utječu na kreditnu aktivnost i sposobnost banke. Banke bi usred povoljnih gospodarskih kretanja trebale držati dodatan iznos kapitala koji mogu koristiti kada dođe do promijene u gospodarskim uvjetima kako bi mogle nastaviti s izdavanjem plasmana i kreditiranjem. Protuciklički kapital jest makrobonitetna mjera, a uloga mu je umanjiti negativni utjecaja sistemskih rizika koji nastaju usred prevelikog rasta kreditiranja u privatnom nefinancijskom sektoru. Također, kao i ostali „zaštitni slojevi, služi bankama za apsorpciju mogućih gubitaka tijekom gospodarskog usporavanja i gospodarskih kriza te, s druge strane, radi ograničavanja prekomjernog rasta kredita u vremenima rastućeg optimizma i snažnog opravka gospodarskog ciklusa.“¹¹⁵

¹¹³ Hrvatska narodna banka, *Makrobonitetne mjere*, 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere> (pristupljeno: 21.5.2021.)

¹¹⁴ Hrvatska narodna banka, *Zaštitni sloj za očuvanje kapitala*, 2019., dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/zastitni-sloj-za-ocuvanje-kapitala> (pristupljeno: 20.5.2021.)

¹¹⁵ Hrvatska narodna banka, *Protuciklički sloj kapitala*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/protuciklicki-sloj-kapitala> (pristupljeno: 20.5.2021.)

4.3.3. Zaštitni sloj za sistemski rizik

Države članice Europske Unije imaju pravo banka nametnuti obvezu držanja dodatnog zaštitnog sloja kapitala za sistemske rizike, a koji se drži u obliku redovnog osnovnog kapitala. Uloga ovog dodatnog zaštitnog sloja jest smanjiti ili u potpunosti spriječiti neočekivane gubitke i nestabilnosti koje mogu proizaći iz dugoročnih necikličkih sistemskih ili makrobonitetnih rizika. Države imaju pravo bankama odrediti obvezu čuvanja dodatnog zaštitnog sloja od 1% do 3% za ukupnu izloženost te do 5% za domaće i izloženost rizicima prema trećim zemljama.¹¹⁶

4.3.4. Zaštitni sloj za globalne (GSV) i ostale sistemski važne (OSV) institucije

Prije određivanja visine zaštitnog sloja kapitala, države članice imenuju tijelo odgovorno za određivanje globalnih (GSV) i ostalih sistemski važnih institucija (OSV). U GSV institucije spadaju matične institucije, matični financijski holdinzi te matični mješoviti financijski holdinzi iz EU, ali ne i društva-kćeri navedenih institucija. GSV institucije se određuju na temelju sljedećih kategorija:¹¹⁷

1. veličina grupe,
2. povezanost s financijskim sustavom,
3. zamjenjivost usluga ili financijske infrastrukture koju osigurava grupa,
4. složenost,
5. prekogranična aktivnost.

OSV institucije određuje se na isti način kao i GSV institucije, ali njihova sistemska važnost se određuje prema sljedećim kategorijama:¹¹⁸

1. veličina,

¹¹⁶ Hrvatska narodna banka, *Strukturni sistemski rizik*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/strukturni-sistemski-rizik> (pristupljeno: 20.5.2021.)

¹¹⁷ EUR-Lex Access to European Union Law, *Direktiva 2013/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima*, čl. 131., 2013., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32013L0036> (pristupljeno: 20.5.2021.)

¹¹⁸ EUR-Lex Access to European Union Law, *Direktiva 2013/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima*, 2013., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32013L0036> (pristupljeno: 20.5.2021.)

2. značaj za gospodarstvo EU i države članice,
3. značaj prekograničnih aktivnosti,
4. povezanost s financijskim sustavom.

Zaštitni sloj kapitala ima ulogu zaštititi banku od potencijalnih rizika koji nastaju zbog veličine banke, njezinog položaja i povezanosti s cjelokupnom bankovnim sustavom te njezinih prekograničnih aktivnosti. Zaštitni sloj je ima za cilj spriječiti ili ograničiti širenje gubitaka i nepovoljnih tržišnih situacija kroz financijski sustav na način da upija gubitke i sprječava nastanak smanjene solventnosti ili općenito stresne situacije sistemski važnih institucija. Zaštitni sloj može iznositi maksimalnih 2% ukupne izloženosti, a drži se u obliku redovnog osnovnog kapitala.¹¹⁹

¹¹⁹ EUR-Lex Access to European Union Law, *Direktiva 2013/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima*, 2013., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32013L0036> (pristupljeno: 20.5.2021.)

5. KAPITALIZIRANOST HRVATSKIH KREDITNIH INSTITUCIJA

U ovom poglavlju prikazana je struktura kapitalnih zahtjeva za kreditne institucije u Republici Hrvatskoj te je odrađena analiza poslovanja i pokazatelja kapitaliziranosti hrvatskih banaka.

5.1. Struktura kapitalnog zahtjeva hrvatskih banaka

Kreditne institucije u Republici Hrvatskoj, ovisno o njihovoj sistemskoj važnosti, moraju održavati kapital zahtjev u visini od 12%, 12,5% ili 14% ukupne izloženosti riziku te se na to pridodaju individualni kapitalni zahtjevi pojedinih banaka. Banke moraju minimalni regulatorni kapitalni zahtjev održavati u iznosu od 8% ukupne izloženosti riziku te ga mogu držati u obliku redovnog i dodatnog osnovnog kapitala ili u obliku dodatnog kapitala. Uz to, sve banke „moraju u svakom trenutku ispunjavati sljedeće kapitalne zahtjeve:

- stopa redovnog osnovnog kapitala od najmanje 4,5%,
- stopa osnovnog kapitala od najmanje 6%,
- stopa ukupnog kapitala od najmanje 8%.¹²⁰

Zaštitni sloj kapitala koji se drži u obliku redovnoga osnovnog kapitala, banke održavaju ovisno o sistemskoj važnosti te može iznositi 4%, 4,5% ili 6% ukupne izloženosti riziku. Zaštitni slojevi služe kao zaštita od određenih sistemskih rizika. Zaštitni slojevi kapitala su sljedeći:

- „zaštitni sloj za očuvanje kapitala od 2,5%,
- protuciklički zaštitni sloj kapitala,
- zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik,
- zaštitni sloj za sistemski važne kreditne institucije.“¹²¹

¹²⁰ Hrvatska narodna banka, *Makrobonitetne mjere*, 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere> (pristupljeno: 21.5.2021.)

¹²¹ Hrvatska narodna banka, *Makrobonitetne mjere*, 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere> (pristupljeno: 21.5.2021.)

Dakle, banke moraju održavati zaštitni sloj za očuvanje kapitala u iznosu od 2,5% koji vrijedi za sve banke, protuciklički zaštitni sloj koji za banke u Hrvatskoj trenutno iznosi 0%, zaštitnog sloja za strukturni sistemski rizik od 1,5%, zaštitnog sloja za dvije OSV institucije koji iznosi 0,5% te za pet OSV institucija iznosi 2%.¹²²

Sljedeća slika prikazuje strukturu kapitalnih zahtjeva za Hrvatske kreditne institucije odnosno banke.

Slika 3. Struktura kapitalnih zahtjeva za kreditne institucije u Hrvatskoj

Struktura kapitalnog zahtjeva stope u primjeni u postotku ukupne izloženosti riziku		Dopušteni raspon kapitalnog zahtjeva
Protuciklički zaštitni sloj kapitala 0%	} Kombinirani zaštitni sloj kapitala (4% – 6%)	Od 0% – 2,5%. Iznimno, HNB može odrediti stopu veću od 2,5% (čl. 120 ZOKI-ja).
Zaštitni sloj za OSV kreditne institucije 0,5% ili 2%		Do 3%. Za supsidijare GSV ili OSV kreditnih institucija u EU-u stopa ne smije prelaziti min{zaštitna stopa matične institucije + 1 p.b.; 3%} (čl. 137 ZOKI-ja).
Zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik 1,5%		Do 3%. Iznimno, od 3% do 5% uz prethodno pozitivno mišljenje Europske komisije. Stopa veća od 5% može se primjeniti nakon što ju Europska komisija odobri provedbenim aktom (čl. 132 ZOKI-ja).
Zaštitni sloj za očuvanje kapitala 2,5%		2,5% (čl. 117 ZOKI-ja)
Supervizorski kapitalni zahtjev (specifičan za svaku banku)	} Individualni dodatni kapitalni zahtjevi	Stopa ovisi o specifičnim rizicima kreditne institucije, koje je HNB prepoznao tijekom SREP-a. Stopu može objaviti kreditna institucija, ali ne postoji obveza objave niti je drugačije javno dostupna.
Stopa ukupnoga kapitala		
Stopa osnovnoga kapitala	} Minimalni regulatorni kapitalni zahtjev 8%	U slučaju promjena u intenzitetu makrobonitetnog ili sistemskog rizika u financijskom sustavu koje bi mogle imati ozbiljne negativne posljedice za financijski sustav i realno gospodarstvo u određenoj državi članici, odgovorno tijelo može reagirati strožim nacionalnim mjerama, uključujući i razine regulatornoga kapitala (čl. 458. CRR-a).
Stopa redovnoga osnovnog kapitala		
	4,5% } 6%	
	} Ukupni SREP kapitalni zahtjevi	

OSV – ostala sistemski važna; GSV – globalna sistemski važna; SREP – postupak nadzorne provjere i ocjene; KI – kreditna institucija; EK – Europska komisija
ZOKI – Zakon o kreditnim institucijama; CRR – Uredba (EU) br. 575/2013

Izvor: Hrvatska narodna banka, *Makrobonitetne mjere*, 2015., dostupno na:

<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere>

(pristupljeno: 21.5.2021.)

¹²² Hrvatska narodna banka, *Makrobonitetne mjere*, 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere> (pristupljeno: 21.5.2021.)

5.2. Pokazatelji kapitaliziranosti hrvatskih kreditnih institucija

U ovom dijelu rada bit će prikazani podaci o imovini, kapitalu, izloženosti rizicima i likvidnosti hrvatskih kreditnih institucija kroz razdoblje od 2016. do 2020. godine te pokazatelji uspješnosti poslovanja i profitabilnost kreditnih institucija u 2020. godini. Također će biti prikazana analiza kreditnog rizika kreditnih institucija. „*Kreditna institucija u Hrvatskoj može se osnovati kao banka, štedna banka ili stambena štedionica. U sektor kreditnih institucija ne uključuju se banke u likvidaciji i banke u stečaju.*“¹²³

Visoka kapitaliziranost, visoka likvidnosna pokrivenosti te umjerena izloženost sistemskih rizicima glavna su obilježja bankovnog sustava Republike Hrvatske. Održavanje stope adekvatnosti kapitala, razine likvidnosti, razine izloženosti i ispunjavanje ostalih kapitalnih zahtjeva prati Hrvatska narodna banka. Nadzor nad bankama obuhvaća kontinuirano praćenje poslovanja, uočavanju promjena u poslovanju ili okruženju banaka te reagiranje uslijed nepovoljnih događaja. Cilj nadzora je kontroliranje rizičnosti pojedine banke i cjelokupnog sustava, praćenje provedbe supervizorskih mjera s ciljem osiguranja i očuvanja stabilnosti banke te cjelokupnog financijskog sustava i gospodarstva države.¹²⁴

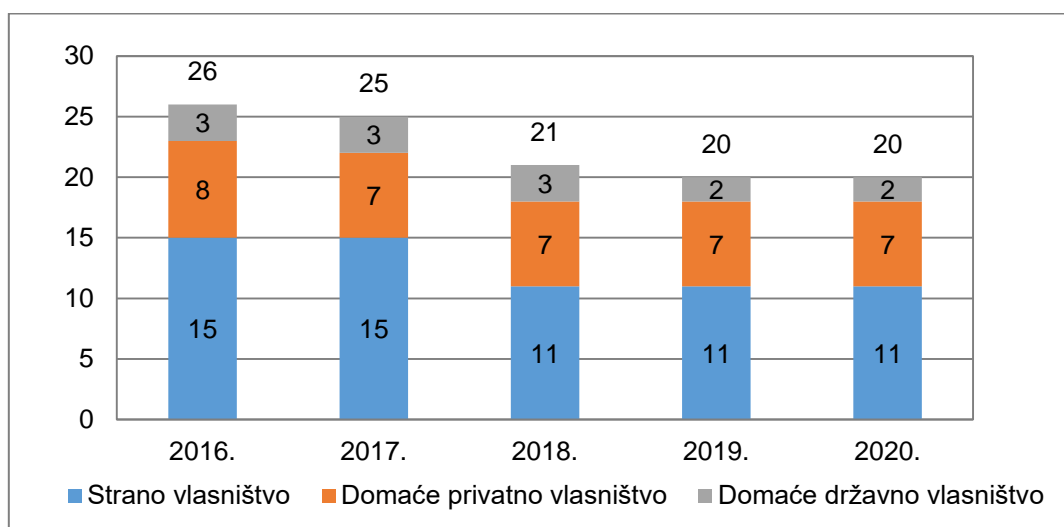
Tijekom 2019. godine Jadranska banka d.d. i HPB Stambena štedionica d.d. pripojene su Hrvatskoj poštanskoj banci d.d. što je uzrokovalo smanjenje broja kreditnih institucija sa 25 u 2018. godini na 23 u 2019. godini. 23 kreditne institucije uključuju 20 banaka i 3 stambene štedionice. Jednak broj zadržao se i u 2020. godini. Grafikon 1. prikazuje kretanje broja banaka te vlasničke strukture od 2016. do 2020. godine.¹²⁵

¹²³ Hrvatska narodna banka, *Kreditne institucije*, 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije> (pristupljeno: 9.7.2021.)

¹²⁴ 8. Hrvatska narodna banka, *Financijska stabilnost*, br. 22, dostupno na: <https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/financijska-stabilnost> (pristupljeno: 10.7.2021.)

¹²⁵ Hrvatska narodna banka, *Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija*, 2020., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 22.6.2021.)

Grafikon 1. Broj i vlasnička struktura banaka u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Izvor: Izrada autora prema podacima Hrvatske narodne banke, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih institucija, 2021.*, dostupno na:

<https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 22.6.2021.)

Na Grafikonu 1. je vidljivo kako se broj kreditnih institucija kroz godine smanjivao u cijeloj razdoblju prevladavale su banke u stranom vlasništvu. Na kraju 2020. godine u Hrvatskoj je bilo 11 banaka u stranom vlasništvu, 7 u privatnom domaćem te tek 2 banke u državnom domaćem vlasništvu. Nadalje, Tablica 2. prikazuje udio imovine kreditnih institucija u ukupnoj imovini.

Tablica 2. Udio imovine kreditnih institucija u ukupnoj imovini kreditnih institucija (%) u razdoblju od 2016. do 2020. godine

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Domaće privatno vlasništvo	3,91	3,64	3,58	3,54	3,42
Domaće državno vlasništvo	6,25	6,11	6,18	5,99	5,92
Strano vlasništvo	89,84	90,25	90,24	90,47	90,66
Ukupno	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih institucija, 2021.*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski->

[sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija](#) (pristupljeno: 22.6.2021.)

Udio imovine stranih kreditnih institucija u ukupnoj imovini kreditnih institucija blago se povećavao kroz razdoblje te na kraju 2020. godine iznosi 90,66%. S druge strane, udio imovine kreditnih institucija u domaćem vlasništvu blago se smanjivao kroz razdoblje, na kraju 2020. godine domaće kreditne institucije u privatnom vlasništvu imale su udio u ukupnoj imovini od 3,42%, a domaće kreditne institucije u državnom vlasništvu imale su udio od 5,92%. Udio imovine dviju najvećih kreditnih institucija u ukupnoj imovini svih kreditnih institucija na kraju 2020. godine iznosio je 47,68%, a deset najvećih kreditnih institucija imale su udio u ukupnoj imovini od čak 94,72%. Ukupna imovina kreditnih institucija povećala se za 7,28% u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu.¹²⁶

U nastavku je prikazana tablica ključnih pokazatelja poslovanja kreditnih institucija za 2020. godinu.

Tablica 3. Ključni pokazatelji poslovanja kreditnih institucija (%) za 2020. godinu

Ključni pokazatelji poslovanja kreditnih institucija (%)	
Prinos na imovinu (ROA)	0,60
Prinos na kapital (ROE)	4,40
Udio neprihodujućih kredita u ukupnim kreditima (NPL)	5,42
Stopa ukupnoga kapitala	25,62
Stopa osnovnoga kapitala	25,05
Stopa redovnoga osnovnoga kapitala	24,92
Koeficijent likvidnosne pokrivenosti (LCR)	181,94

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih institucija*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 22.6.2021.)

U Tablici 3. možemo vidjeti kako je prosječna profitabilnost imovine (ROA) u 2020. godini iznosila 0,6% što je za 0,77 postotna boda manje nego u 2019. godini kada je ROA iznosila 1,37%. Profitabilnost kapitala (ROE) se također smanjila, u 2019. godini iznosila je 9,82%, a u 2020. godini tek 4,40%. Udio loših odnosno neprihodujućih

¹²⁶ Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih institucija*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 22.6.2021.)

kredita u ukupnim kreditima neznatno se smanjio sa 5,47% u 2019. godini na 5,42% u 2020. godini. Ukupna vrijednost kredita u 2020. godini iznosila je približno 389 mlrd. kuna od čega su neprihodujući krediti iznosili nešto više od 21 mlrd. kuna. U Tablici 3. je vidljivo da su koeficijent likvidnosne pokrivenosti, stopa ukupnog kapitala, stopa osnovnog kapitala te stopa redovnog osnovnog kapitala znatno veći od minimalno propisane stope, koeficijent likvidnosne pokrivenosti iznosi 181,94%, stopa ukupnog kapitala iznosi 25,62%, stopa osnovnog kapitala 25,05% te stopa redovnog osnovnog kapitala iznosi 24,92%.¹²⁷ Sljedeća tablica prikazuje dobit odnosno gubitak za 2020. godinu po kreditnim institucijama.

Tablica 4. Dobit/gubitak kreditnih institucija za razdoblje 2020. godine u 000 kuna

Redni broj	Naziv institucije	Dobit ili (-) gubitak tekuće godine
1.	Privredna banka Zagreb d.d.	816.992
2.	Zagrebačka banka d.d.	734.507
3.	Erste&Steiermärkische Bank d.d.	389.525
4.	OTP banka d.d.	250.742
5.	Hrvatska poštanska banka d.d.	182.062
6.	Raiffeisenbank Austria d.d.	131.780
7.	Addiko Bank d.d.	87.128
8.	Istarska kreditna banka Umag d.d.	30.741
9.	Karlovačka banka d.d.	29.502
10.	Agram banka d.d.	28.258
11.	Partner banka d.d.	14.265
12.	Wüstenrot stambena štedionica d.d.	13.085
13.	Podravska banka d.d.	11.819
14.	Banka Kovanica d.d.	11.213
15.	KentBank d.d.	5.894
16.	Croatia banka d.d.	4.915
17.	PBZ stambena štedionica d.d.	4.543
18.	Imex banka d.d.	2.703
19.	Slatinska banka d.d.	1.356
20.	Raiffeisen stambena štedionica d.d.	-1.651
21.	Samoborska banka d.d.	-6.991
22.	J&T banka d.d.	-16.592
23.	Sberbank d.d.	-35.661
UKUPNO ZA SVE KREDITNE INSTITUCIJE		2.690.136,16

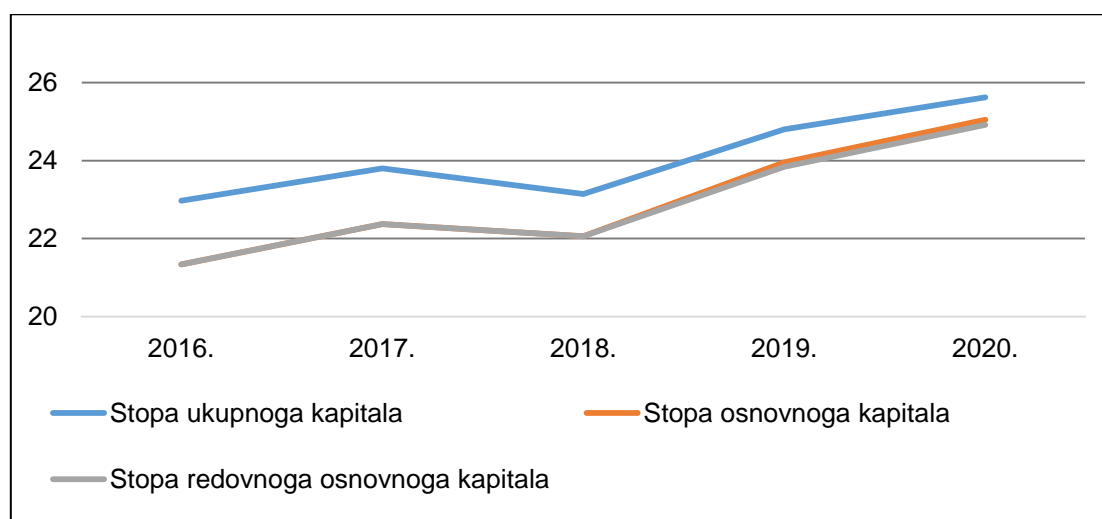
¹²⁷ Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih institucija*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 22.6.2021.)

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV1 Podaci o poslovanju kreditnih institucija, na dan 31. ožujka 2021. (privremeni nerevidirani)*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 23.6.2021.)

Ukupna dobit banaka u 2020. godini iznosila je 2,67 mlrd. kuna. Najveću dobit poslovne godine ostvarila je Privredna banka Zagreb d.d. i to u iznosu od gotovo 817 mil. kuna, slijedi ju Zagrebačka banka d.d. s dobiti od gotovo 735 mil. kuna, zatim Erste&Steiermärkische Bank d.d. s dobiti od gotovo 390 mil. kuna, OTP banka d.d. s 250 mil. kuna dobiti te Hrvatska poštanska banka d.d. s dobiti od 182 mil. kuna. Četiri banke su ostvarile gubitak u 2020. godini. Sberbank d.d. je ostvarila najveći gubitak od čak 35,7 mil. kuna, slijedi ju J&T banka d.d. s gubitkom od 16,6 mil. kuna, Samoborska banka d.d. s gubitkom od gotovo 7 mil. kuna te Raiffeisen stambena štedionica d.d. s gubitkom od 1,7 mil. kuna.¹²⁸

U nastavku slijedi grafikon koji prikazuje kretanje stopa ukupnog kapitala, osnovnog kapitala te redovnog osnovnog kapitala i tablica koja prikazuje visinu i strukturu kapitala za razdoblje od 2016. do 2020. godine.

Grafikon 2. Kretanje stopa ukupnog kapitala, osnovnog te redovnog osnovnog kapitala (%) u razdoblju od 2016. do 2020. godine

¹²⁸ Hrvatska narodna banka, *Tablica SV1 Podaci o poslovanju kreditnih institucija, na dan 31. ožujka 2021. (privremeni nerevidirani)*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 23.6.2021.)

Izvor: Izrada autora prema podacima Hrvatske narodne banke, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih institucija, 2021.*, dostupno na:

<https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 23.6.2021.)

Tablica 5. Visina i struktura regulatornog kapitala kreditnih institucija u razdoblju od 2016. do 2020. godine u 000 kuna

	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Regulatorni kapital	53.326.842	54.411.160	54.467.561	59.762.009	62.086.728
Osnovni kapital	49.548.067	51.143.619	51.934.929	57.749.758	60.703.411
Redovni osnovni kapital	49.548.067	51.143.619	51.934.929	57.453.008	60.406.661
Instrumenti kapitala koji se priznaju kao redovni osnovni kapital	34.392.205	34.851.315	32.885.328	32.723.035	32.777.084
Zadržana dobit	14.485.435	18.739.435	16.971.042	21.334.179	23.142.530
Akumulirana ostala sveobuhvatna dobit	677.151	817.826	920.644	1.953.993	1.688.391
Ostale rezerve	2.376.588	2.244.063	1.963.671	2.404.406	2.590.029
Nematerijalna imovina	-1.197.511	-1.166.912	-1.314.155	-1.380.327	-1.131.298
Ostalo	-1.185.801	-4.342.108	508.398	417.722	1.339.927
Dodatni osnovni kapital	0	0	0	296.750	296.750
Dopunski kapital	3.778.775	3.267.541	2.532.632	2.012.251	1.383.317

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV7 Regulatorni kapital i izloženost rizicima kreditnih institucija, 2021.*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 24.6.2021.)

Na Grafikonu 2. je vidljivo da stope ukupnog, osnovnog te redovnog osnovnog kapitala imaju slična kretanja te kroz cijelo razdoblje bilježe rast s izuzetkom u 2018. godini kada su se smanjile. Stopa osnovnog i stopa redovnog osnovnog kapitala su jednake do 2018. godine nakon čega stopa osnovnog kapitala neznatno raste iznad razine redovnog osnovnog kapitala zbog dodatnog kapitala koji se uključuje u izračun. Na kraju 2020. godine sve tri stope bile su iznad propisanih minimalnih stopa.¹²⁹

¹²⁹ Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih institucija, 2021.*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 23.6.2021.)

U Tablici 5. je vidljivo da se regulatorni kapital kreditnih institucija povećavao kroz cijelo razdoblje te na kraju 2020. godine iznosi nešto više od 62 mlrd. kuna. Regulatorni kapital sastoji se većinski od osnovnog kapitala te od dopunskog kapitala. Nadalje, osnovni kapital se do 2018. godine sastojao samo od redovnog osnovnog kapitala, no u 2019. i 2020. godini u izračun se uključuje dodatni osnovni kapital koji je za obje godine iznosio 296,75 mil. kuna što čini oko 0,5% u ukupnom osnovnom kapitalu. Redovni osnovni kapital sastoji se od instrumenata kapitala koji se priznaju kao redovni osnovni kapital, zadržane dobiti, akumulirane ostale sveobuhvatne dobiti i ostalih rezervi. Najveći udio u redovnom osnovnom kapitalu imaju instrumenti kapitala koji se priznaju kao redovni osnovni kapital i zadržana dobit. Redovni osnovni kapital umanjuje se za nematerijalnu imovinu te ostale stavke umanjenja.¹³⁰ Najveći regulatorni kapital imaju Zagrebačka banka d.d. (17,6 mlrd. kuna) i Privredna banka Zagreb d.d. (14,9 mlrd. kuna), a najmanji regulatorni kapital ima Samoborska banka d.d. (53,6 mil. kuna).¹³¹

U nastavku slijedi Tablica 6. koja prikazuje stope ukupnog kapitala i osnovnog kapitala te stopu redovnog osnovnog kapitala kreditnih institucija na dan 31. prosinac 2020. godine.

Tablica 6. Stope ukupnog kapitala, osnovnog te redovnog osnovnog kapitala (%) kreditnih institucija na dan 31. prosinac 2020. godine

Redni broj	Naziv institucije	Stopa redovnoga osnovnoga kapitala, %	Stopa osnovnoga kapitala, %	Stopa ukupnoga kapitala, %
1.	PBZ stambena štedionica d.d.	45,93	45,93	45,93
2.	Zagrebačka banka d.d.	34,62	34,62	34,62
3.	Privredna banka Zagreb d.d.	29,29	29,29	29,29
4.	Addiko Bank d.d.	27,56	27,56	28,62
5.	Samoborska banka d.d.	23,31	23,31	23,31
6.	Hrvatska poštanska banka d.d.	21,82	21,82	21,82
7.	Raiffeisenbank Austria d.d.	20,94	22,45	23,77
8.	OTP banka d.d.	20,86	20,86	20,86

¹³⁰ Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV7 Regulatorni kapital i izloženost rizicima kreditnih institucija*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 24.6.2021.)

¹³¹ Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih institucija*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 24.6.2021.)

9.	Karlovačka banka d.d.	19,60	19,60	20,55
10.	Slatinska banka d.d.	19,43	19,43	19,43
11.	Partner banka d.d.	18,39	18,39	18,43
12.	Raiffeisen stambena štedionica d.d.	18,39	18,39	21,73
13.	Agram banka d.d.	18,25	18,25	19,50
14.	Erste&Steiermärkische Bank d.d.	17,93	17,93	19,27
15.	KentBank d.d.	17,79	17,79	17,79
16.	Istarska kreditna banka Umag d.d.	17,69	17,69	17,96
17.	Podravska banka d.d.	16,90	16,90	19,37
18.	Imex banka d.d.	16,12	16,12	17,31
19.	J&T banka d.d.	15,91	15,91	19,65
20.	Banka Kovanica d.d.	15,19	15,19	17,64
21.	Sberbank d.d.	15,10	15,10	17,78
22.	Croatia banka d.d.	15,01	15,01	15,01
23.	Wüstenrot stambena štedionica d.d.	11,49	11,49	14,30
UKUPNO ZA SVE KREDITNE INSTITUCIJE		24,92	25,05	25,62

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih institucija*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 23.6.2021.)

Kada se promatra kapitaliziranost pojedinih banaka, ona je vrlo visoka, a pogotovo najvećih banaka. U Tablici 6. je vidljivo da najviše stope kapitala ima PBZ Stambena štedionica d.d. sa stopama kapitala iznad 45%, zatim slijedi Zagrebačka banka d.d. s visokih 34,62%, slijedi ju Privredna banka Zagreb d.d. čije stope kapitala iznose 29,29%, zatim Addiko banka d.d. sa stopama redovnog osnovnog i osnovnog kapitala od 27,56% te stopom ukupnog kapitala u iznosu od 28,62%. Najniže stopa kapitala imaju Croatia banka d.d. čije stope ukupnog, osnovnog i redovnog osnovnog kapitala iznose tek 15,01% te Wüstenrot stambena štedionica d.d. čije stope osnovnog i redovnog osnovnog kapitala iznose 11,49%, a stopa ukupnog kapitala 14,30%.¹³²

U nastavku slijedi Tablica 7. koja prikazuje izloženost kreditnih institucija rizicima.

¹³² Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih institucija*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 23.6.2021.)

Tablica 7. Izloženost rizicima kreditnih institucija u razdoblju od 2016. do 2020. godine u 000 kuna

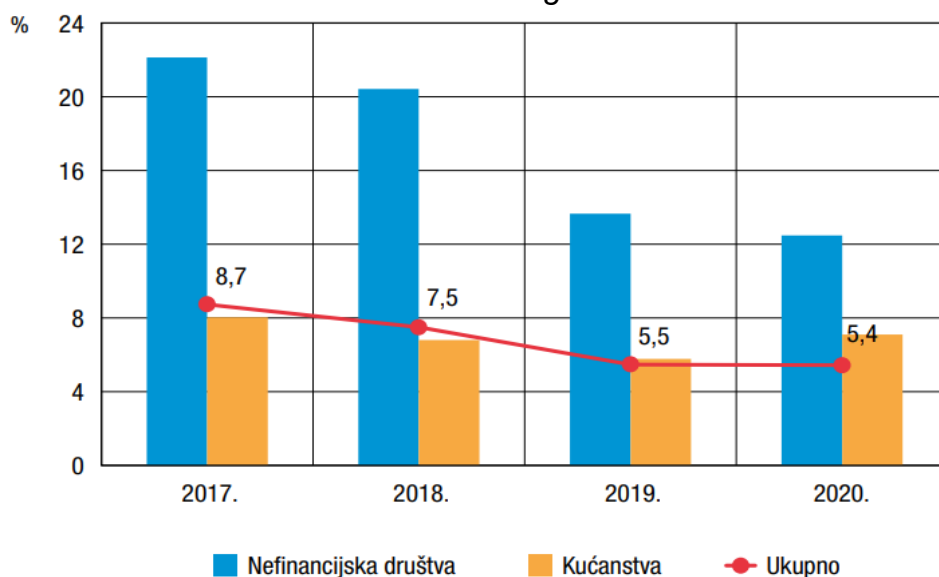
	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2020/2019
Ukupan iznos izloženosti riziku	232.194.360	228.607.834	235.417.736	241.024.366	242.356.714	0,55%
Izloženost riziku za kreditni rizik, kreditni rizik druge ugovorne strane i razrjeđivački rizik te rizik slobodne isporuke	204.729.950	201.542.996	209.690.981	212.545.673	215.737.950	1,50%
Izloženost riziku za pozicijski, valutni i robni rizik	4.684.276	5.240.932	4.946.481	6.166.136	4.859.018	-21,20%
Izloženost riziku za operativni rizik	22.460.669	21.703.416	20.610.186	22.203.508	21.659.025	-2,45%
Izloženost riziku za prilagodbu kreditnom vrednovanju	319.464	120.490	170.088	109.050	100.721	-7,64%

Izvor: Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV7 Regulatorni kapital i izloženost rizicima kreditnih institucija*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 25.6.2021.)

U Tablici 7. je vidljivo da se ukupna izloženost rizicima povećavala kroz razdoblje, u 2020. godini ukupna izloženost povećala se sa za 0,55% u odnosu na 2019. godinu. Izloženost kreditnim rizicima ima najveći udio u ukupnoj izloženosti rizicima koji iznosi 89,02% te ovi rizici predstavljaju najveću opasnost za kreditne institucije. Izloženost operativnim rizicima čini 8,94% u ukupnoj izloženosti rizicima, izloženost tržišnim rizicima čini 2%, a izloženost riziku za prilagodbu kreditnom vrednovanju čini tek 0,04% u ukupnoj izloženosti rizicima.¹³³ U nastavku slijede Grafikon 3. i Grafikon 4. koji prikazuju udio neprihodujućih kredita u ukupnim kreditima banaka te pokrivenost neprihodujućih kredita umanjenjima vrijednosti.

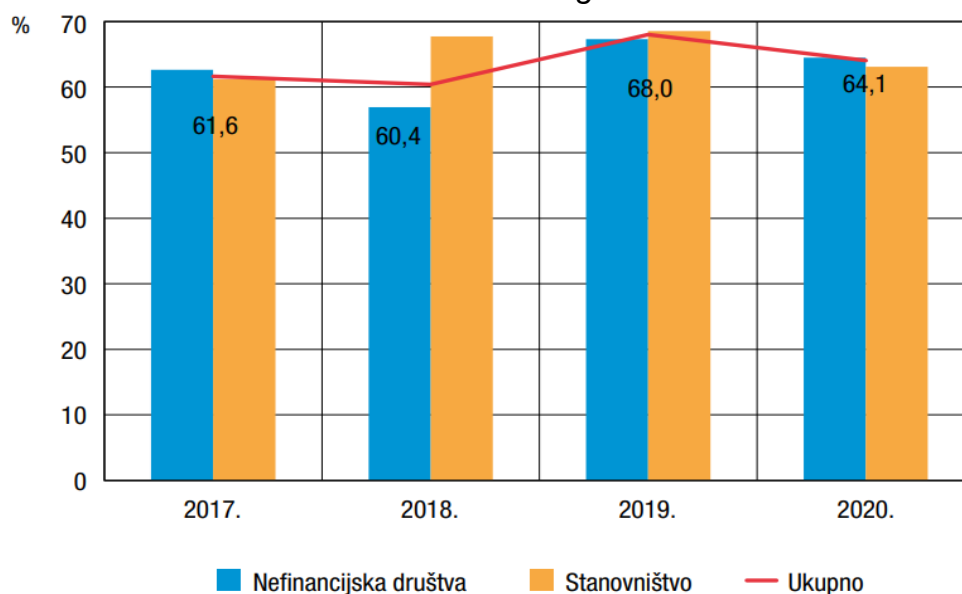
¹³³ Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV7 Regulatorni kapital i izloženost rizicima kreditnih institucija*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 25.6.2021.)

Grafikon 3. Udio neprihodujućih kredita u ukupnim kreditima banaka u razdoblju od 2017. do 2020. godine

Izvor: Hrvatska narodna banka, *Polugodišnja informacija za 2. polugodište 2020.*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/polugodisnja-informacija> (pristupljeno: 11.7.2021.)

Grafikon 4. Pokrivenost neprihodujućih kredita umanjenjima vrijednosti za razdoblje od 2017. do 2020. godine

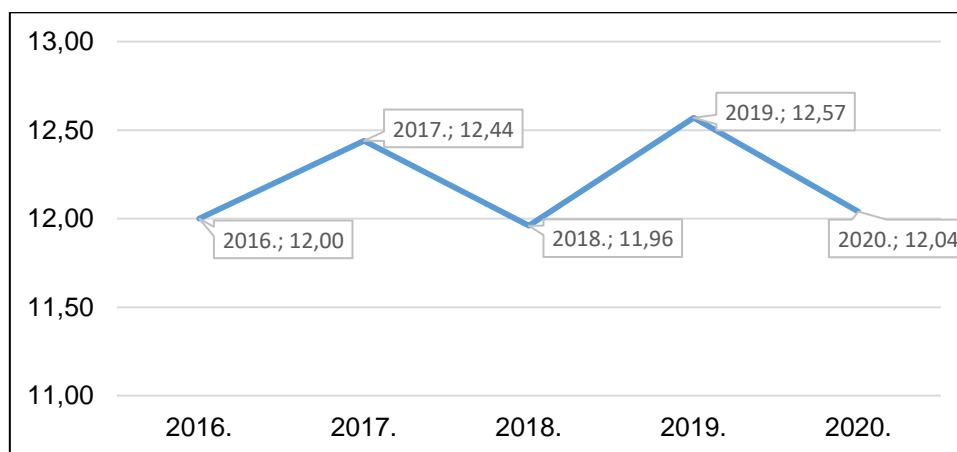

Izvor: Hrvatska narodna banka, *Polugodišnja informacija za 2. polugodište 2020.*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/polugodisnja-informacija> (pristupljeno: 11.7.2021.)

U 2020. godini došlo je do snažnog povećanja kreditnog rizika kreditnih institucija. Ovo povećanje vidljivo je u povećanju prihodujuće imovine koja još nije u statusu

neispunjavanja obveza za čak pet postotna boda zbog čeka njezin udio u ukupnoj financijskoj imovini na kraju 2020. godine iznosi 11,5%. Također je došlo i do porasta neprihodujućih kredita no zbog povećanja ukupne kreditne aktivnosti njihov se udio u ukupnim kreditima blago smanjio te iznosi 5,4% što je vidljivo na Grafikonu 4. Na povećanje neprihodujućih kredita najviše je utjecalo smanjenje sposobnosti kućanstva za podmirivanje obveza na osnovi gotovinskih nenamjenskih kredita, pa se udio neprihodujućih kredita kod tog sektora povećao s 5,8% u 2019. na 7,1% na kraju 2020. Porast ukupnog kreditiranja nefinancijskih društava i prodaja potraživanja uzrokovali su smanjenje udjela neprihodujućih kredita u tom sektoru, s 13,7% u 2019. godini na 12,5% u 2020. godini. Samo 7 kreditnih institucija imalo je udio neprihodujućih kredita manji od 5%¹³⁴ dok je čak 8 kreditnih institucija imalo udio neprihodujućih kredita veći od 10%. U odnosu na prosjek EU-a, u Hrvatskoj je relativna kvaliteta ukupnih kredita lošija odnosno ispod prosjeka. Za razliku od udjela neprihodujućih kredita u ukupnim kreditima, pokrivenost neprihodujućih kredita umanjnjima vrijednosti bolja je od prosjeka EU-a te za 2020. godinu iznosi 64,1%.¹³⁵ U nastavku slijedi grafikon koji prikazuje kretanje omjera financijske posluge u razdoblju od 2016. godine do 2020. godine.

Grafikon 5. Kretanje omjera financijske poluge (%) u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Izvor: Izrada autora prema podacima Hrvatske narodne banke, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture*,

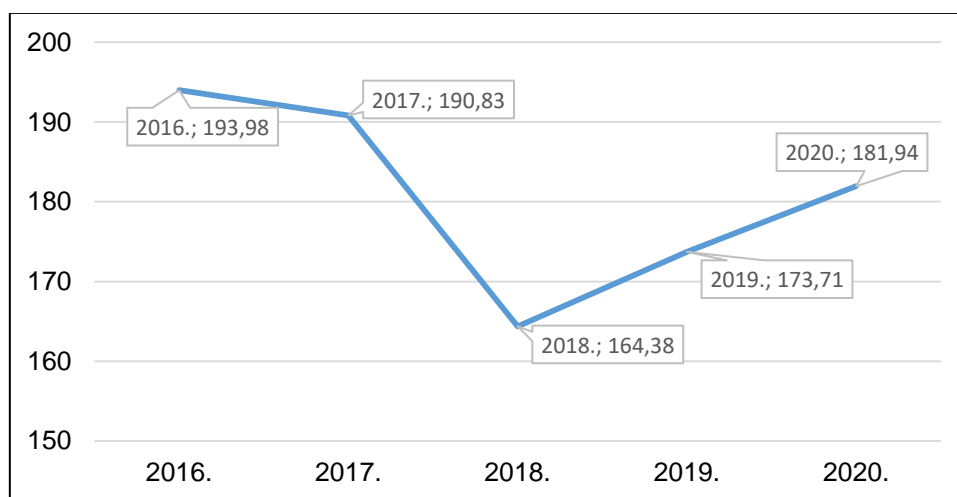
¹³⁴ Prag od 5% referentna je vrijednost kojom EBA identificira visok udio neprihodujućih kredita.

¹³⁵ Hrvatska narodna banka, Polugodišnja informacija za 2. polugodište 2020., 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/polugodisnja-informacija> (pristupljeno: 11.7.2021.)

koncentracije i poslovanja kreditnih institucija, 2021., dostupno na:
<https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 25.6.2021.)

„Pokazatelj omjera financijske poluge (eng. leverage ratio) jest omjer osnovnoga kapitala i mjere ukupne izloženosti. Mjera ukupne izloženosti jest zbroj vrijednosti izloženosti imovine (osim ako se ona oduzima pri utvrđivanju osnovnoga kapitala), izvedenica, uvećanja za kreditni rizik druge ugovorne strane u određenim transakcijama i izvanbilančnih izloženosti.“¹³⁶ Omjer financijske poluge se kroz cijelo razdoblje povećava osim u 2018. godini kada je došlo do blagog smanjenja. Na kraju 2020. godine pokazatelj je iznosio 12,04% što je za nekoliko puta više od zamišljenoga minimuma (3%). Zbog visokog omjera financijske poluge koji potencijalno može dovesti do nesolventnosti, kreditne institucije moraju držati likvidnosnu pokrivenost na visokoj razini.¹³⁷ Sljedeći grafikon prikazuje kretanje koeficijenta likvidnosne pokrivenosti u razdoblju od 2016. godine do 2020. godine.

Grafikon 6. Kretanje koeficijenta likvidnosne pokrivenosti (%) u razdoblju od 2016. do 2020. godine

¹³⁶ Hrvatska narodna banka, *Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, 2020.*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 9.7.2021.)

¹³⁷ Hrvatska narodna banka, *Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih institucija, 2021.*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 25.6.2021.)

Izvor: Izrada autora prema podacima Hrvatske narodne banke, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih institucija, 2021.*, dostupno na:

<https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 25.6.2021.)

„Koeficijent likvidnosne pokrivenosti (eng. liquidity coverage ratio - LCR) jest omjer zaštitnog sloja likvidnosti (likvidne imovine) i neto likvidnosnog odljeva (razlika odljeva i priljeva).“¹³⁸ Od 2018. godine LCR mora iznositi najmanje 100%. Koeficijent likvidnosne pokrivenosti je do 2018. godine imao trend pada nakon čega je uslijedio rast do 2020. godine kada koeficijent iznosi 181,94% što je znatno više od propisane minimalne razine od 100%.

¹³⁸ Hrvatska narodna banka, *Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, 2020.*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 9.7.2021.)

6. ZAKLJUČAK

Kreditne institucije odnosno banke su jedne od najznačajnijih financijskih institucija jer služe za prijenos sredstava od suficitarnih subjekata do deficitarnih subjekata. Banka to radi prikupljanjem depozita i plasiranjem istih u obliku kredita. No to nije jedini posao koji banke obavljaju. Bankarski poslovi mogu se podijeliti na neutralne, aktivne, pasivne i vlastite poslove, a svaki od njih ima svoje specifičnosti i svoju ulogu na tržištu.

U svom poslovanju banke se susreću sa mnogim vrstama rizika te moraju upravljati njima. Kvalitetno upravljanje rizicima može biti presudno za uspješnost poslovanja banke. Glavni cilj upravljanja rizicima je smanjenje mogućnosti nastanka neočekivanih gubitaka i financijskih nestabilnosti koje se s banke prelijevaju na ostatak gospodarstva.

Kapital je jedan od najsigurnijih i najkvalitetnijih izvora financiranja banke, no ujedno služi i kao zaštita od rizika na način da apsorbira nastale rizike odnosno gubitke uzrokovane rizicima. Na taj način se štiti likvidnost banke te njezini deponenti. Banke moraju biti u stanju apsorbirati neočekivane gubitke kako ne bi došlo do značajnijih poremećaja na tržištu koji mogu dovesti do financijske krize. Što je banka izloženija rizicima, to joj je potrebna i veća količina kapitala. Zbog toga je neophodno da banke kontinuirano procjenjuju rizike kojima su izložene i gubitke koje mogu pretrpjeti.

Kako bi se osiguralo da svaka banka ima dostatnu količinu kapitala, banke se moraju pridržavati kapitalnih zahtjeva. Kapitalni zahtjevi prvi put su uvedeni Baselskim sporazumom 1987. godine. Od tada je Baselski sporazum revidiran i mijenjan nekoliko puta te se danas primjenjuje Baselski sporazum III. Baselski sporazum propisuje minimalnu kapitalni zahtjev odnosno adekvatnost kapitala od minimalno 8% rizikom ponderirane aktive. Osim držanja osnovnog kapitala, banke imaju obvezu čuvati i zaštitne slojeve kapitala uključujući zaštitni sloj za očuvanje kapitala, protuciklički zaštitni sloj, zaštitni sloj za sistemske rizike, zaštitni soj za globalne sistemske važne institucije te zaštitni sloj za ostale sistemske važne institucije. Navedeni zahtjevi predstavljaju dio makrobonitetnih mjera kojima je glavni cilj osigurati i očuvati stabilnost financijskog sektora te gospodarski rast i razvoj. Minimalni i dodatni kapitalni zahtjevi su obvezujući te postoje pravne posljedice za banke koje ih ne poštuju.

Bankarski sustav, odnosno banke u Republici Hrvatskoj su visoko kapitalizirane te imaju vrlo visoku likvidnosnu pokrivenost. Upravo zbog toga postoji određena razina sigurnosti u bankarski sektor da će, uslijed neočekivanih gubitaka i krize, biti sposobni apsorbirati gubitke. Apsorbiranjem gubitaka banke štite sebe od nesolventnosti, no ujedno štite i cijelo gospodarstvo od utjecaja prelijevanja gubitaka iz bankarskog u ostale sektore.

Literatura

Knjige:

1. Bakran, D., Gulin, D. i I. Milčić, *Međunarodni standardi financijskog izvještavanja i Hrvatski standardi financijskog izvještavanja*, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2016.
2. Brajović Bratanović, S. i H. van Greuning, *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*, Zagreb, MATE, 2006.
3. Gregurek, M. i N. Vidaković, *Bankarsko poslovanje*, Zagreb, EFFECTUS, 2018.
4. Leko, V. i A. Stojanović, *Financijske institucije i tržišta*, Zagreb, Ekonomski fakultet – Zagreb, 2018.
5. Lešić, Z. i M. Gregurek, *Financijske institucije i tržišta*, Zapešić, Visoka škola za poslovanje i upravljanje "Baltazar Adam Krčelić" Zapešić, 2014.
6. Rose, P. S., *Menadžment komercijalnih banaka*, IV izdanje, Zagreb, MATE, 2005.
7. Rose, P. S. i S. C. Hudgins, *Upravljanje bankama i financijske usluge*, Zagreb, MATE, 2015.
8. Saita, F., *Value at risk and bank capital management*, Academic Press, 2007.
9. Vukičević, M. i S. Odobašić, *Upravljanje rizicima*, Zagreb, Visoka škola za poslovanje i upravljanje s pravom javnosti "Baltazar Adam Krčelić" Zapešić, 2012.

Znanstveni članci (online):

1. Dorić, K., „Konzekvencije Baselskog sporazuma o kapitalu (Basel II) na poslovanje poduzeća u Hrvatskoj“, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 8, No. 1, 2010., str. 41.-63., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/57780> (pristupljeno: 18.5.2021.)
2. Jurman, A. „Jamstveni kapital hrvatskih banaka u svjetlu novih bazelskih standarda“, *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, Vol. 21, No. 1, 2003., str. 69-71., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/103598> (pristupljeno: 17.5.2021.)

3. Kundid Novokmet, A., „Kontroverze regulacije kapitala kroz kapitalne zahtjeve“, *Ekonomski pregled*, Vol. 66, No. 2, 2015., str. 156-176, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/139352> (pristupljeno: 17.5.2021.)
4. Matić, V., „Bazelski sporazum o kapitalu (Bazelski sporazum I)“, *Bankarstvo*, No. 5-6, 2009., str. 128.-133., dostupno na: http://www.ubsasb.com/Portals/0/Casopis/2009/5_6/B05-06-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 18.5.2021.)
5. Matić, V., „Bazelski sporazum II.“, *Bankarstvo*, No. 7-8, 2009., str. 116.-121., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2009/7_8/B07-08-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 19.5.2021.)
6. Matić, V., „Bazel II. – Standardizovani pristup kreditnom riziku“, *Bankarstvo*, No. 9-10, 2009., str. 124.-129., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2009/9_10/B09-10-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 19.5.2021.)
7. Matić, V., „Bazel II. – IRB pristup kreditnom riziku“, *Bankarstvo*, No. 11-12, 2009., str. 136.-143., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2009/11_12/B11-12-2009-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 19.5.2021.)
8. Matić, V., „Bazel III. – Uvođenje standarda opšte likvidnosti“, *Bankarstvo*, No. 3-4, 2011., str. 158.-161., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2011/3_4/B03-04-2011-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 20.5.2021.)
9. Matić, V., „Bazel III. – Izmenjeni koncept kapitala (1)“, *Bankarstvo*, No. 7-8, 2011., str. 158.-161., dostupno na: https://www.casopisbankarstvo.rs/Portals/0/Casopis/2011/7_8/UBS-Bankarstvo-07-08-2011-Ekoleks.pdf (pristupljeno: 20.5.2021.)
10. Miletić, I., „Nadzor banaka i stabilnost bankarskog sustava“, *Ekonomska istraživanja*, Vol. 21., No. 3., 2008., str. 43.-56., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/38179> (pristupljeno: 17.5.2021.)
11. Prga, I. i Šverko, I., „Izloženost banaka tržišnim rizicima“, *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 3, No. 1, 2005., str. 153.-162., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/26218> (pristupljeno: 16.5.2021.)

12. Slijepčević, S. i Živko, I., „Upravljanje kamatnim rizikom i financijske izvedenice za upravljanje rizikom u hrvatskim bankama“, *Economic research - Ekonomska istraživanja*, Vol. 21, No. 1, 2008., str. 10-18., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/21452> (pristupljeno: 16.5.2021.)

Zakoni i propisi:

1. Zakon o kreditnim institucijama, Narodne Novine, br. 159/13, 19/15, 102/, 15/18, 70/19,47/20,146/20, dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/195/Zakon-o-kreditnim-institucijama> (pristupljeno: 7.9.2021.)

Internetski izvori:

1. Bank for International Settlements, *Basel III: international regulatory framework for banks*, dostupno na: <https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm> (pristupljeno: 20.5.2021.)
2. Bank for International Settlements, *History of the Basel Committee*, dostupno na: <https://www.bis.org/bcbs/history.htm> (pristupljeno: 18.5.2021.)
3. EUR-Lex Access to European Union Law, *Banke i investicijska društva – bonitetni nadzor*, 2020., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/LSU/?uri=CELEX:32013L0036> (pristupljeno: 20.5.2021.)
4. EUR-Lex Access to European Union Law, *Delegirana uredba Komisije (EU) 2015/61 o dopuni Uredbe (EU) br. 575/2013 Europskog parlamenta i Vijeća u pogledu zahtjeva za likvidnosnu pokrivenost kreditnih institucija*, čl. 7., 2015. dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32015R0061> (pristupljeno: 20.5.2021)
5. EUR-Lex Access to European Union Law, *Direktiva 2013/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima*, čl. 131., 2013., dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=celex%3A32013L0036> (pristupljeno: 20.5.2021.)
6. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, *Smjernice za identificiranje, mjerenje i praćenje rizika kojima je u svojem poslovanju izloženo društvo za osiguranje odnosno društvo za reosiguranje*, Narodne Novine, br. 155/2009, 2009., dostupno na: <https://narodne->

- novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_12_155_3859.html (pristupljeno: 13.5.2021.)
7. Hrvatska narodna banka, *Bilten o bankama broj 7*, Zagreb, 2003., dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/122068/hbilten-o-bankama-7.pdf/14a6deda-8949-49c6-9623-7af25501918f> (pristupljeno: 18.5.2021.)
 8. Hrvatska narodna banka, *Financijska stabilnost, br. 22*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/financijska-stabilnost> (pristupljeno: 10.7.2021.)
 9. Hrvatska narodna banka, *Kreditne institucije*, 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije> (pristupljeno: 10.05.2021.)
 10. Hrvatska narodna banka, *Makrobonitetne mjere*, 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere> (pristupljeno: 21.5.2021.)
 11. Hrvatska narodna banka, *Odluka o adekvatnosti kapitala*, Narodne Novine, br. 17/2003, dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_02_17_229.html (pristupljeno: 17.5.2021.)
 12. Hrvatska narodna banka, *Odluka o upravljanju rizicima*, Narodne novine, br. 1/2015. i 94/2016. – neslužbeni pročišćeni tekst, 2016., dostupno na: https://www.hnb.hr/documents/20182/525873/h-odluka-o-upravljanju-rizicima_npt.pdf/381be9bf-4ff-4eba-b1d3-157b776ca203 (pristupljeno: 13.5.2021.)
 13. Hrvatska narodna banka, *Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija*, 2020., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 22.6.2021.)
 14. Hrvatska narodna banka, *Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, Tablica SV1 Podaci o poslovanju kreditnih institucija, na dan 31. ožujka 2021. (privremeni nerevidirani)*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 23.6.2021.)
 15. Hrvatske narodne banke, *Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, Tablica SV2 Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih*

- institucija*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 22.6.2021.)
16. Hrvatska narodna banka, Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija, *Tablica SV7 Regulatorni kapital i izloženost rizicima kreditnih institucija*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druga-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> (pristupljeno: 25.6.2021.)
 17. Hrvatska narodna banka, *Polugodišnja informacija za 2. polugodište 2020.*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/polugodisnja-informacija> (pristupljeno: 11.7.2021.)
 18. Hrvatska narodna banka, *Protuciklički sloj kapitala*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/protuciklicki-sloj-kapitala> (pristupljeno: 20.5.2021.)
 19. Hrvatska narodna banka, *Strukturni sistemski rizik*, 2021., dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/strukturni-sistemski-rizik> (pristupljeno: 20.5.2021.)
 20. Hrvatska narodna banka, *Vrste kredita*, 2015., dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/vrste-kredita> (pristupljeno: 12.5.2021.)
 21. Hrvatska narodna banka, *Zaštitni sloj za očuvanje kapitala*, 2019., dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/zastitni-sloj-za-ocuvanje-kapitala> (pristupljeno: 20.5.2021.)
 22. Vijeće Europske unije, *Kapitalni zahtjevi za bankovni sektor*, dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/capital-requirements/> (pristupljeno: 20.5.2021.)

Popis slika

Slika 1. Podjela depozita (računa) prema valuti, namjeni i ročnosti	8
Slika 2. Tri stupa Baselskog sporazuma II.....	37
Slika 3. Struktura kapitalnih zahtjeva za kreditne institucije u Hrvatskoj.....	48

Popis tablica

Tablica 1. Kategorizacija aktive prema standardiziranom pristupu	39
Tablica 2. Udio imovine kreditnih institucija u ukupnoj imovini kreditnih institucija (%) u razdoblju od 2016. do 2020. godine	50
Tablica 3. Ključni pokazatelji poslovanja kreditnih institucija (%) za 2020. godinu ...	51
Tablica 4. Dobit/gubitak kreditnih institucija za razdoblje 2020. godine u 000 kuna .	52
Tablica 5. Visina i struktura regulatornog kapitala kreditnih institucija u razdoblju od 2016. do 2020. godine u 000 kuna	54
Tablica 6. Stope ukupnog kapitala, osnovnog te redovnog osnovnog kapitala (%) kreditnih institucija na dan 31. prosinac 2020. godine	55
Tablica 7. Izloženost rizicima kreditnih institucija u razdoblju od 2016. do 2020. godine u 000 kuna.....	57

Popis grafikona

Grafikon 1. Broj i vlasnička struktura banaka u razdoblju od 2016. do 2020. godine	50
Grafikon 2. Kretanje stopa ukupnog kapitala, osnovnog te redovnog osnovnog kapitala (%) u razdoblju od 2016. do 2020. godine	53
Grafikon 3. Udio neprihodujućih kredita u ukupnim kreditima banaka u razdoblju od 2017. do 2020. godine	58
Grafikon 4. Pokrivenost neprihodujućih kredita umanjenjima vrijednosti za razdoblje od 2017. do 2020. godine	58
Grafikon 5. Kretanje omjera financijske poluge (%) u razdoblju od 2016. do 2020. godine.....	59
Grafikon 6. Kretanje koeficijenta likvidnosne pokrivenosti (%) u razdoblju od 2016. do 2020. godine.....	60

SAŽETAK

KAPITAL BANAKA KAO ZAŠTITA OD RIZIKA

U današnje vrijeme značaj banaka postaje sve veći. Razlog tomu je sve veći okvir poslova koje obavljaju za svoje klijente. Rizici s kojima se banke susreću su mnogobrojni i sveprisutni. Kvalitetno i precizno upravljanje rizicima bitna je kvaliteta za banku jer se time izbjegavaju neželjeni i neočekivani gubitci koji proizlaze iz nesigurnosti posla. Kapital kao jedan od najbitnijih oblika zaštite od rizika, banci pruža sigurnost apsorpcijom nastalih gubitaka. Kako bi banke mogle slobodno i sigurno poslovati, kapital mora biti očuvan na određenoj razini. Kapitalni zahtjevi postavljeni su Baselskim sporazumima. Oni određuju minimalnu stopu adekvatnosti kapitala koja iznosi 8% rizikom ponderirane aktive. Osim Baselskih sporazuma, kapitalne zahtjeve određuje Uredba o kapitalnim zahtjevima (CRR) te Direktiva o kapitalnim zahtjevima (CRD). Direktiva propisuje i dodatne odnosno zaštitne slojeve kapitala koje banke moraju čuvati: zaštitni sloj za očuvanje kapitala, protuciklički kapital, zaštitni sloj za sistemске rizike te zaštitni sloj za globalne odnosno ostale sistemski važne institucije. Hrvatske banke su visoko kapitalizirane i imaju visoku razinu likvidnosne pokrivenosti te umjerenu izloženost sistemskom riziku. Kako bi se osigurali zahtjevi za kapitalom iznad minimalne razine, nadzor nad institucijama provodi Hrvatska narodna banka koja može odrediti sankcije u slučaju nepridržavanja zahtjeva.

Ključne riječi: banka, rizik, kapital, kapitalni zahtjev, adekvatnost kapitala

SUMMARY

BANK CAPITAL AS A RISK PROTECTION

Nowadays, the importance of banks is growing. The reason for this is the growing framework of jobs they perform for their clients. The risks that banks face are numerous and ubiquitous. Quality and precise risk management is an essential quality for a bank because it avoids unwanted and unexpected losses arising from job insecurity. Capital, as one of the most important forms of risk protection, provides security to the bank by absorbing the incurred losses. In order for banks to operate freely and safely, capital must be preserved at a certain level. Capital requirements are set by the Basel Accords. They set a minimum capital adequacy ratio of 8% of risk-weighted assets. In addition to the Basel Accords, capital requirements are determined by the Capital Requirements Regulation (CRR) and the Capital Requirements Directive (CRD). The Directive also prescribes additional or protective layers of capital that banks must keep: a protective layer for the preservation of capital, countercyclical capital, a protective layer for systemic risks and a protective layer for global or other systemically important institutions. Croatian banks are highly capitalized and have a high level of liquidity coverage and moderate exposure to systemic risk. In order to ensure capital requirements above the minimum level, supervision of institutions is carried out by the Croatian National Bank, which may impose sanctions in the event of non-compliance.

Key words: bank, risk, capital, capital requirement, capital adequacy